

Nr 19

Försvarsutskottets betänkande med anledning av dels propositionen 1974:1 angående anslag m. m. för budgetåret 1974/75 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner, dels propositionen 1974:75 angående vissa organisations- och anslagsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motioner.

I betänkandet behandlas förslag av Kungl. Maj:t (försvarsdepartementet) i propositionen 1974:1 bilaga 6 och i propositionen 1974:75 samt yrkanden i motionerna 1974:152, 1974:402–403, 1974:662, 1974:665, 1974:985, 1974:1282–1285 och 1974:1287, väckta vid riksdagens början, samt i motionerna 1974:1651 och 1652, väckta med anledning av propositionen 1974:75. En sammanställning av alla motionsyrkanden återfinns i bilaga 1. Av bilagan framgår var i betänkandet de olika yrkandena behandlas.

1. Säkerhets- och försvarspolitik

I propositionen 1974:1 bilaga 6 har Kungl. Maj:t (s. 7–13) berett riksdagen tillfälle att avge yttrande över vad departementschefen har anfört om säkerhets- och försvarspolitik.

Departementschefen

Departementschefen anser att händelserna i omvärlden under det senaste året stöder de säkerhetspolitiska bedömningar som låg till grund för 1972 års försvarsbeslut (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231). Varken debatten om s. k. minikärnvapen och de farhågor som i den debatten har uttryckts om karaktären av framtida konflikter eller erfarenheterna av kriget i Vietnam och Mellersta Östern motiverar enligt departementschefens mening någon omprövning av gällande riktlinjer för försvarspolitik.

Beträffande perspektivplaneringen för det militära försvarets och civilförsvarets utveckling efter år 1977 erinrar departementschefen om att en redogörelse för de grundläggande anvisningarna lämnades i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 23). Inom ett brett ekonomiskt intervall studeras olika alternativ för försvarets utformning. Kompletterande anvisningar om främst de angreppsfall som skall utnyttjas av överbefälhavaren och civilförsvarsstyrelsen vid arbetet under perspektivplaneringens fas I lämnades i juli 1973.

Genom bredden hos det anvisade ekonomiska studieintervallet för perspektivplaneringen och genom att planeringen har tillförts ett kom-

pletterande miljöunderlag anser departementschefen att förutsättningar har skapats för att få ett tillräckligt brett underlag för kommande beslut om försvarets långsiktiga utveckling.

Motionerna

Beträffande försvarspolitikens inriktning behandlar utskottet motionen 1974:1283 av herr Hermansson m. fl. (vpk). I motionen föreslås

1. att riksdagen måtte uttala sig för en ny försvarsordning, byggd på folkförsvarets principer,
2. att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en ny försvarsutredning med ovan angiven målsättning,
3. att militärutgifterna i en första etapp nedtrappas med två miljarder kronor under en tvåårsperiod räknat från budgetåret 1974/75.

Beträffande kommande beslut om försvarets långsiktiga utveckling behandlar utskottet

dels motionen 1974:402 av herrar Karl Bengtsson i Varberg och Petersson i Röstånga (fp) i vilken har hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär utredning om det ekonomiska försvarets organisation och uppgifter, varvid särskilt beaktas vissa i motionen angivna behov och möjligheter,

dels motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser yrkande 6 att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet snarast av en försvarskommitté med uppgift att förbereda 1977 års försvarsbeslut.

Utskottet

Säkerhets- och försvarspolitik

Inriktningen av Sveriges säkerhetspolitik, uppgifterna för och inriktningen av vårt totalförsvaret samt den fortsatta inriktningen av det militära försvaret, civiltförsvaret, det psykologiska försvaret och övrigt totalförsvaret behandlades ingående av statsmakterna år 1972 och bekräftades av 1973 års riksdag (prop. 1973:1 bil. 6, FöU 1973:16, rskr 1973:195).

1972 års försvarsbeslut innebär att vår säkerhetspolitik, i en värld av politiska spänningar och stora militära resurser, även i fortsättningen skall bygga på alliansfrihet i fred och syfta till neutralitet i krig. För att denna neutralitetspolitik skall vara trovärdig och realistisk måste den genomföras med stabil politisk inriktning och med stöd av ett totalförsvaret som är avpassat och uppbyggt för att värna vårt oberoende, i första hand genom att vara fredsbevarande. Tilltron till neutralitetspolitiken kräver att hela landet kan försvaras och att försvaret kan anpassas till skilda lägen och möta olika hot och angripere.

Inligt försvarsbeslutet bör försvarspolitikerna även i fortsättningen utgå

från att en maktbalans råder mellan stormaktsblocken. Planeringen bör i första hand avse åtgärder för att avhålla från angrepp med konventionella stridsmedel.

Totalförsvaret bör vara så organiserat att det står klart för en angripare att han kommer att möta folkets samlade motstånd. Det militära försvaret skall även i fortsättningen bygga på den allmänna värnpliktens grund. Genom en allsidig underrättelsetjänst och genom smidiga och effektiva former för beredskapsändringar skall möjligheterna till förvarning tillvaratas och utnyttjas. Frivilligt försvarsarbete bör underlättas och stödjas. Upplysning om totalförsvaret som samhällsfunktion bör bedrivas. Civilmotstånd bör studeras.

Totalförsvaret skall kunna tvinga en angripare till sådana uppoffringar av tid och resurser samt till sådana förluster att han avhålls från att företa angreppet. Om Sverige blir indraget i ett framtida krig har den på alliansfrihet och neutralitet grundade politiken inte lyckats. De resurser som vi då kan disponera måste koncentreras på kraftfulla åtgärder för att till det yttersta försvara landets frihet.

Utskottet anser liksom departementschefen att 1972 års beslut rörande inriktningen av säkerhetspolitiken samt om uppgifterna för och inriktningen av vårt totalförsvaret bör gälla även i fortsättningen. Utvecklingen i omvärlden och vårt säkerhetspolitiska läge har inte under det senaste året förändrats på sådant sätt att det motiverar en ändring av säkerhets- och försvarspolitikens inriktning.

I motionen 1974:1283 av herr Hermansson m. fl. (vpk) har föreslagits att riksdagen skall fatta beslut som innebär inriktning mot en ny försvarsordning. Yrkanden av samma innebörd fördes fram i motioner av herr Hermansson m. fl. i samband med 1972 års försvarsbeslut samt till 1973 års riksdag. Försvarsutskottet har framhållit (FöU 1972:17 s. 35 och 1973:16 s. 21) att ett försvar av det slag som skisserats i motionerna inte skulle vara tillräckligt för att förverkliga våra säkerhetspolitiska mål. Riksdagen har följt utskottets förslag att avslå ifrågavarande motionsyrkanden. Utskottet finner inte anledning till annan bedömning än den som gjordes senast förra året. Motionen 1974:1283 bör alltså avslås.

Totalförsvarets utveckling efter år 1977

Genom perspektivplanering skall statsmakterna och planerande myndigheter få en uppfattning om vilka försvarsstrukturer som under olika ekonomiska och andra förhållanden kan bli aktuella i framtiden. Arbetet med att ta fram underlag m. m. inför nästa större beslut om försvarets inriktning skall enligt regeringens direktiv utgå från att detta beslut blir ett totalförsvarsbeslut och fattas våren 1977. I propositionen 1974:1 (bil. 6 s. 11-12) redovisas vissa utgångspunkter för perspektivplaneringen inom det militära försvaret och civilförsvaret. Vissa anvisningar för arbetet under fas 2 har meddelats överbefälhavaren (ÖB) och civilförsvarsstyrelsen (Cfs) den 26 mars 1974.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) har efter uppdrag av

Kungl. Maj:t lämnat förslag till utformning och programindelning av ett planeringssystem för det ekonomiska försvaret. Kungl. Maj:t har den 23 november 1973 uppdragit åt överstyrelsen att i samråd med berörda myndigheter bedriva försök med långsiktsplanering. Försöken omfattar bl. a. perspektivstudier och programplanering. Förutom överstyrelsen deltar bl. a. postverket, statens järnvägar, statens vägverk, sjöfartsverket, luftfartsverket, transportnämnden, statens jordbruksnämnd, arbetsmarknadsstyrelsen och statens vattenfallsverk.

Genom perspektivstudier skall beskrivas möjliga alternativa framtida utformningar av det ekonomiska försvaret och olika handlingsvägar att förverkliga dem. Därigenom belyses möjligheterna i fråga om val och utformning av medel för det ekonomiska försvaret mot bakgrund av olika framtida krigs- och krissituationer. Vidare skall belysas hur olika handlingsvägar under de närmaste åren inverkar på möjligheterna att förverkliga framtida utformningar och konsekvenserna av detta för programplaneringen. Perspektivstudierna skall genomföras i två faser med redovisning i två skilda dokument "perspektivstudie del 1" och "perspektivstudie del 2". Överstyrelsen för ekonomiskt försvar leder och samordnar perspektivstudieverksamheten. Liksom beträffande det militära försvaret och civillförsvaret utnyttjas ett säkerhetspolitiskt miljöunderlag (angreppsfall och krisfall) som underlag för studierna. Kompletterande anvisningar för arbetet, i fråga om bl. a. de ekonomiska ramvillkoren, kommer att meddelas inom den närmaste tiden.

För att underlaget för nästa försvarsbeslut skall bli så fullständigt som möjligt har Kungl. Maj:t anbefallt särskilda studier angående utvecklingen efter år 1977 av de delar av totalförsvaret som inte omfattas av militärt försvar, civillförsvaret och ekonomiskt försvar. Dessa delar av totalförsvaret brukar sammanfattningsvis benämnas Övrigt totalförsvar. Vid studierna räknas med en indelning i följande program, nämligen ledning (till ledning hänförs bl. a. psykologiskt försvar), viss polisverksamhet, sjukvård och allmän administration. Liksom beträffande de slutliga resultaten av perspektivplanering inom det militära försvaret och civillförsvaret samt perspektivstudier för det ekonomiska försvaret skall resultatet av studierna för Övrigt totalförsvar föreligga i slutet av år 1975. Studierna har anförtratts en särskilt förordnad utredningsman.

Utskottet har tidigare redovisat tidsplanen i stort för arbetet inom det militära försvaret och civillförsvaret att ta fram underlag för 1977 års försvarsbeslut (FöU 1972:23 s. 8-9). I det följande sammanfattas den nu gällande tidsplanen för det militära försvaret, civillförsvaret och det ekonomiska försvaret enligt gällande anvisningar:

	<i>Militärt försvar (ÖB)</i>	<i>Civilförsvar (Cfs)</i>	<i>Ekonomiskt försvar (ÖEF)</i>
April 1974			– Chefen för ÖEF redovisar muntligt arbetsläget för chefen för handelsdepartementet – Chefen för handelsdepartementet meddelar kompletterande anvisningar
1 juni 1974	– ÖB och Cfs lämnar perspektivplan del 1 för det militära försvaret resp. civilförsvaret till Kungl. Maj:t		
September 1974	– Kungl. Maj:t meddelar sina ställningstaganden med anledning av perspektivplan del 1 och ger slutliga anvisningar för arbetet under fas 2		
1 oktober 1974			– ÖEF lämnar perspektivstudie del 1 till Kungl. Maj:t
15 november 1974			– Kungl. Maj:t meddelar sina ställningstaganden med anledning av perspektivstudie del 1 och ger anvisningar för arbetet under fas 2
1 oktober 1975	– ÖB och Cfs lämnar perspektivplan del 2 för det militära försvaret resp. civilförsvaret till Kungl. Maj:t		
1 december 1975			– ÖEF lämnar perspektivstudie del 2 till Kungl. Maj:t
1 kvartalet 1976	– Kungl. Maj:t meddelar anvisningar för arbetet med programplaner för perioden 1977/78–1981/82		– Kungl. Maj:t meddelar anvisningar för arbetet med försvarsdelen av berörda myndigheters programplan/verksamhetsplan för perioden 1977/78–1981/82

I enlighet med principerna för riksdagens roll i försvarsplaneringen (prop. 1972:103, FöU 1972:23, rskr 1972:309) skall riksdagens utrikes- och försvarsutskottet fortlöpande informeras om planeringsarbetets inriktning och resultat.

I motionen 1974:402 av herrar Karl Bengtsson i Varberg och Petersson i Röstånga (fp) lämnas en utförlig bakgrund till hemställan att det ekonomiska försvarets uppgifter skall utredas. Motionärerna anser att målen för försörjningsberedskapen i väsentliga delar bör fastställas redan före år 1977 och berör bl. a. möjligheterna till en särskild beredskap för s. k. fredskriser. Frågan om beredskap för fredskriser behandlar utskottet i annat sammanhang (FöU 1974:23).

Motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) innehåller bl. a. ett förslag att riksdagen skall besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om tillsättande snarast av en försvarskommitté med uppgift att förbereda 1977 års försvarsbeslut. I motionen påpekas att direktiv för fas 2 av perspektivplaneringen för det militära försvaret och civilförsvaret - innehållande såväl säkerhetspolitisk bakgrund som ekonomisk styrning - kommer att utarbetas under sommaren 1974, då riksdagen inte är samlad. Motionärerna framhåller som viktigt att riksdagen inte bara hålls informerad om det löpande planeringsarbetet utan också har möjlighet att reellt påverka beslut under planeringsprocessen. Detta kräver enligt motionärerna en uppföljning under arbetets gång av en art och omfattning som försvarsutskottet i sin helhet inte rimligen kan prestera. Det naturliga och effektivaste organet anges vara en särskild kommitté som, för att kunna påverka underlaget i önskad grad, måste tillsättas snarast.

Utskottet erinrar om att 1972 års riksdag, vid behandlingen av frågan om riksdagen och försvarsplaneringen (FöU 1972:23 s. 11, rskr 1972:309), uttalade att parlamentariska utredningar bör kunna tillkallas för att utreda viktiga försvarsproblem.

Utskottet har inhämtat att regeringen avser att tillkalla en parlamentarisk utredning med uppgift att värdera det underlag som tas fram för ett nytt långsiktigt försvarsbeslut år 1977.

När det därefter gäller den tid som behövs för försvarsutredningens arbete så framgår av tidsplanen att överbefälhavaren och civilförsvarsstyrelsen kommer att lämna perspektivplan del I omkring den 1 juni 1974. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar kommer att redovisa motsvarande underlag omkring den 1 oktober. Regeringens direktiv för det fortsatta arbetet kommer att lämnas under september månad såvitt avser det militära försvaret och civilförsvaret samt under november månad beträffande det ekonomiska försvaret. De slutliga resultaten av perspektivplanering och perspektivstudier kommer de planerande myndigheterna att lämna under hösten 1975.

Det finns anledning att räkna med att den nya försvarsutredningen får ett mycket omfattande och delvis komplicerat material att studera. Inom totalförsvaret och inom totalförsvarets olika delar kommer att föreligga svåra avvägningsfrågor. För att ge ledning när regeringen under första

kvartalet 1976 meddelar anvisningar för de programplaner som skall ligga till grund för försvarsbeslutet måste utredningen kunna redovisa resultat beträffande sina huvuduppgifter senast i början av år 1976.

Mot bakgrund bl. a. av vad som har anförts i motionerna 1974:402 och 1974:403 anser utskottet att en ny försvarsutredning bör tillkallas så att den kan påbörja sitt arbete redan under hösten 1974. Vad utskottet nu anført bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:1283 om inriktning mot en ny försvarsordning,
2. att riksdagen lämnar utan erinran vad departementschefen har anført om säkerhets- och försvarspolitiken,
3. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av vad departementschefen anført samt med anledning av motionerna 1974:402 och 1974:403, yrkande 6, har uttalat om tillkallande av en ny försvarsutredning.

2. Det militära försvarets fortsatta inriktning

I propositionen 1974:1 bilaga 6 har Kungl. Maj:t (s. 14--37) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta inriktning som departementschefen har angett.

Departementschefen

Enligt departementschefens mening är principerna i 1972 års beslut om grundläggande riktlinjer för det militära försvarets inriktning alltjämt giltiga. Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen och med hänsyn till det statsfinansiella läget anser han att det inte finns anledning att ändra planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret. Planeringen för perioden 1974/75--1978/79 bör alltså ske enligt en horisontell planeringsram, som med vissa budgettekniska justeringar överensstämmer med den i försvarsbeslutet fastställda ramen för perioden 1972/73--1976/77. Med utgångspunkt i basbeloppet i den utgiftsram för budgetåret 1974/75 som departementschefen förordar (7 259,5 milj. kr.) bör planeringsramen för femårsperioden alltså vara avrundat 36 300 milj. kr. i prisläget februari 1973. I planeringen bör enligt departementschefens mening förutsättas att kompensation för pris- och löneförändringar skall ske enligt nettoprisindex.

Programplaner för det militära försvaret för perioden 1974/75--1978/79 har utarbetats i den angivna planeringsnivån. Departementschefen anser i likhet med överbefälhavaren att planeringen nu har fått större stadga. Årets programplaner är mera genomarbetade än föregående års och deras värde som beslutsunderlag har förbättrats avsevärt. Viss osäkerhet finns dock fortfarande kvar beroende på brister i det operativa underlaget och delvis oundvikliga svårigheter att bedöma planernas ekonomiska hållbarhet. I planeringsramen har i likhet med föregående år planerats in en reserv för att möta eventuella prisökningar på materiel och underhåll utöver den kompensation som nettoprisindex beräknas ge. Denna s. k. priskil som är beräknad av programmyndigheterna i samarbete med försvarets materielverk är mindre än i föregående års planer.

Någon reserv för att möta eventuella lönestegringar som går utöver den genomsnittliga prisutvecklingen har däremot inte planerats in. Detta medför att omplaneringar kan komma att bli nödvändiga. Sådana omplaneringar kommer vidare enligt departementschefens mening att bli nödvändiga för att skapa utrymme för ökade ambitioner inom vissa områden, bl. a. för att förbättra de värnpliktigas förmåner.

Departementschefen framhåller att de angivna förhållandena innebär att planeringsramen kan visa sig vara något överintecknad. Han anser därför att försiktighet måste iakttas när det gäller beslut som leder till stora ekonomiska åtaganden på lång sikt. För detta talar också de stora bindningar vid programplaneperiodens slut som blir en följd av nu föreslagen planering. Samtidigt måste varje möjlighet till besparing och rationalisering tas till vara. Departementschefen anser att kraven härvidlag kan behöva skärpas ytterligare.

Departementschefen behandlar därefter avvägningsprogrammets inriktning och de riktlinjer som enligt hans mening bör gälla för den fortsatta planeringen. Inom ramen för dessa riktlinjer kan förändringar komma att aktualiseras bl. a. med hänsyn till resultaten av pågående studier och utredningar.

Beträffande fredsorganisationen pekar departementschefen på att de senaste årens pris- och löneutveckling har medfört att stor uppmärksamhet måste ägnas försvarets kostnadsstruktur. Det är nödvändigt att alla möjligheter utnyttjas för att begränsa utgifterna för administration och för freds- och förvaltningsorganisationen. Ett viktigt led i denna verksamhet är den omorganisation som pågår av lägre regionala och lokala myndigheter inom armén och marinen. Arbetet härmed bör enligt departementschefen ges hög prioritet liksom de studier rörande en ökad samordning av mobiliserings- och förvaltningsverksamheten som överbefälhavaren bedriver.

Den tidigare aviserade översynen av den centrala stabsorganisationen räknar departementschefen med skall kunna inledas under hösten 1974. I samband därmed kommer också militärområdesstabernas organisation att ses över.

Departementschefen behandlar vidare bl. a. personalutvecklingen inom det militära försvaret och det inledda arbetet med en enhetlig befälsordning för krigsmakten.

Motionerna

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motionsyrkanden.

Beträffande planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret behandlar utskottet

dels motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser yrkande 1 att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till nytt prisregleringssystem för försvaret i enlighet med vad i motionen anförs samt yrkande 2 att riksdagen måtte besluta att för perioden 1974/75–1978/79 godkänna en planeringsram för det militära försvaret om 37 360 milj. kr. i prisläge februari 1973, vilket innebär en höjning med 1 060 milj. kr.,

dels motionen 1974:665 av herrar Gustafsson i Stenkyrka och Karl Bengtsson i Varberg (c,fp) i vilken har hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om skyndsam översyn och förslag om ett system för anpassning till ändrade löner och priser inom försvaret som bättre än det nuvarande passar till planeringssystemet i övrigt.

Beträffande inriktningen av huvudprogrammen m. m. behandlar utskottet

dels motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser yrkande 3 att riksdagen måtte besluta att fastställa den fortsatta inriktningen av huvudprogrammen i enlighet med vad i motionen anges,

dels motionen 1974:985 av herr Oskarson m. fl. (m) i vilken har hemställts att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t snarast möjligt vidtar åtgärder för att förbättra hemvärnets sambandsutrustning,

dels motionen 1974:1284 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vilken har hemställts

1. att riksdagen måtte uttala sig för ett avbrytande av satsningen på Viggenprojektet,
2. att studierna för ännu en flygplantyp efter Viggen upphör,

dels motionen 1974:1652 av herr Werner i Tyresö m. fl. (vpk) såvitt avser yrkande 1 att riksdagen beslutar att icke vidare utvidga Viggenprojektet samt att avbryta utvecklingen av en jaktversion av flygplan 37 Viggen och studierna för ett nytt flygplan efter Viggen (flygplan 80),

dels motionen 1974:1282 av herr Fransson m. fl. (c) i vilken har hemställts

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en översyn av den militära övningsorganisationen och andra tänkbara alternativ till utvidgningar av övningsfält syftande till att onödiggöra utvidgningar av militära övningsfält,
2. att riksdagen intill dess att denna översyn verkställts beslutar att avvakta med ställningstagande till utvidgningar av övningsfält för militära ändamål,

dels motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser yrkande 5 att riksdagen måtte besluta att uppdra åt Kungl. Maj:t att tilldela försvarets myndigheter en rörlig kredit för att befrämja en rationell investeringsverksamhet.

Utskottet

Med hänvisning till den säkerhetspolitiska utvecklingen och det statsfinansiella läget föreslås i propositionen att planeringen för det militära försvaret under perioden 1974/75–1978/79 skall ske inom en ekonomisk ram som överensstämmer med den planeringsram som år 1972 fastställdes för den då aktuella programplaneperioden 1972/73–1976/77. Planeringsramen för nästkommande fem budgetår föreslås uppgå till 36 300 milj. kr. med jämn fördelning på varje budgetår (prisläge februari 1973). Kompensation för pris- och löneförändringar skall i planeringen förutsättas ske enligt nettoprisindex.

I motionerna 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) och 1974:665 av herrar Gustafsson i Stenkyrka och Karl Bengtsson i Varberg (c, fp) har föreslagits att prisregleringssystemet för försvaret skall bli föremål för utredning. Sådana motionsyrkanden behandlades även av 1973 års riksdag. Försvarsutskottet (FöU 1973:16 s. 27–30) uttalade bl. a. att regeringen borde ägna skärpt uppmärksamhet åt de

långsiktiga effekterna av nuvarande system och redovisa för riksdagen vilka effekter av positiv och negativ art som kan konstateras. Särskild vikt borde enligt utskottet läggas vid att jämföra utvecklingen av de försvarsanställdas löner och av värnpliktsförmånerna med kompensatio- nen enligt nettoprisindex och med de rationaliseringar i försvarets verksamhet som ter sig möjliga att genomföra. Motionsyrkandena avsågs på hemställan av utskottet.

Utskottet har även vid årets behandling av priskompensationsfrågan informerat sig om det gällande systemets verkningar m. m. Som framgår av statsverkspropositionen (prop. 1974:1 bil. 6 s. 37) följer man inom försvarsdepartementet priskompensationsfrågan med uppmärksamhet. Ett faktaunderlag med statistiska uppgifter m. m. tas fram med hjälp av de ansvariga myndigheterna och beräknas föreligga sommaren 1974.

Utskottet anser att frågan om försvarets prisregleringssystem är mycket betydelsefull. Sättet för anpassning till ändrade löner och priser har avgörande betydelse när det gäller planeringsinriktningen och för stabiliteten i planeringssystemet. Risken för ytterligare omplaneringar av det slag som departementschefen förutskickar (prop. 1974:1 bil. 6 s. 30) innebär en påtaglig osäkerhet när det gäller att bedöma det militära försvarets inriktning för programplanepérioden.

Beträffande tidigare och nu gällande system för prisreglering av försvarsutgifterna, överbefälhavarens förslag, m. m. hänvisar utskottet till vad försvarsutskottet vid 1973 års riksdag har anfört.

Olika, delvis motstridiga krav kan ställas på ett prisregleringssystem för försvaret. Det är angeläget att man snabbt fullföljer det pågående arbetet med att sammanställa erfarenheterna av gällande system med kompensation enligt nettoprisindex. Frågan bör därefter övervägas av den försvarsutredning som utskottet räknar med kommer att börja sitt arbete under hösten 1974.

Utskottet har inhämtat att regeringen avser att låta en särskild expertutredning bearbeta det faktaunderlag som beräknas föreligga i sommar. Om så sker är det angeläget att utredningens resultat läggs fram före årets slut och att den kommande försvarsutredningen får behandla detta. Enligt utskottets mening bör frågan prövas av statsmakterna i sådan tid att det system som beslutas kan ligga till grund för programplaneringen för perioden 1977/78--1981/82. Vad utskottet har anfört om skyndsamt översyn och förslag angående prisregleringssystemet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet övergår här efter till att behandla förslaget i motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl.(m) om ett tillskott till planerings- r a m e n för det militära försvaret jämfört med Kungl. Maj:ts förslag. Mot bakgrunden av sin i motionen redovisade syn på landets säkerhets- politiska läge föreslår motionärerna att försvarsplaneringen i fortsätt- ningen skall få förutsätta full pris- och lönekompensation samt därutöver en uppräknig av materielanslagen med 2,5 % per år. Detta innebär att planeringsramen för perioden 1974/75--1978/79 skall ökas med 1 060 milj. kr. i prisläge februari 1973. För budgetåret 1974/75 föreslås en

ökning med 160 milj. kr. i samma prisläge, varav 68 milj. kr. utgör tillägg med 2,5 % på materielanslagen och 92 milj. kr. är avsedda att täcka den för budgetåret i planeringen reserverade s. k. priskilen, dvs. medel som motsvarar den del av den beräknade prisutvecklingen som inte kompenseras genom nettoprisindex. Om den verkliga skillnaden i fråga om kompensation för prisutvecklingen skulle bli annorlunda än beräknat förslås i motionen att en justering skall göras i efterhand.

I det följande redovisas kortfattat hur motionärerna anser att tillskotten till planeringsram och utgiftsram bör utnyttjas. Förslagen avser ökning av organisationen eller snabbare anskaffningstakt, ökad utbildning etc. i förhållande till vad förslagen i propositionen avses medge (milj. kr.).

	<i>Planeringsram 1974/75–1978/79</i>	<i>Utgiftsram 1974/75</i>
<i>Allmänt</i>		
Repetitionsutbildning av värnpliktiga	100	40
<i>Arméförband</i>		
4 infanteribrigader		
1 pansarbrigad		
2 milj. kr. per år till de frivilliga försvarsorganisationerna	425	30
<i>Marinförband</i>		
Ny kust- och sjörobot utvecklas vid svensk industri		
Patrullbåtar med robotbeväpning anskaffas tidigare		
2 ubåtar typ A 14		
Tunga kustartilleribatterier	270	50
<i>Flygvapenförband</i>		
Ett för svenska förhållanden anpassat attackflygplan efter AJ 37		
Utveckling och tillverkning av jaktrobot till JA 37 inom landet		
Komplettering till ytterligare en fulltalig attackdivision AJ 37		
2 jaktdivisioner JA 37		
Jaktflygplan 35 utnyttjas längre	260	40
<i>Summa</i>	<i>1 055</i>	<i>160</i>

Med erinran om vad som har anförts om prisregleringssystemet godtar utskottet den planeringsinriktning för perioden 1974/75–1978/79 som departementschefen förordar. Detta innebär att utskottet mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen och det statsfinansiella läget – inte är berett att tillstyrka det tillskott till planeringsramen som föreslås i motionen 1974:403 eller de ökade ambitioner beträffande verksamheten inom avvägningsprogrammen som har förordats i samma motion och redovisats i det föregående. Såvitt gäller utgiftsramen för nästa budgetår återkommer utskottet i det följande.

Planeringsinriktningen innebär bl. a. att försöken med förkortad grundutbildning fortsätter och ligger till grund för planeringen under perioden. Beträffande repetitionsutbildningen pågår försök i full skala med en reducering i förhållande till 1966 års riksdagsbeslut om de värnpliktigas utbildning. En ökning av repetitionsutbildningen bör enligt utskottets mening eftersträvas (jfr FöU 1973:16 s. 46-47).

I fråga om anskaffningar av organisationsbestämmande materiel måste under programplaneprodukten fattas en rad viktiga beslut, av vilka några har betydelse för den fortsatta handlingsfriheten att utveckla och anskaffa materiel inom landet.

Departementschefen anser i likhet med överbefälhavaren att programplanerna för perioden 1974/75-1978/79 är mera genomarbetade än föregående års. Viss osäkerhet finns dock kvar, beroende på brister i det operativa underlaget och svårigheter att bedöma planernas ekonomiska hållbarhet.

I motionen 1974:985 av herr Oskarson m. fl. (m) hävdas att den sambandsmateriel som står till hemvärnets förfogande är otidsenlig och otillräcklig. Motionärerna anser att man snarast bör vidta åtgärder för att förbättra hemvärdets sambandsutrustning.

Även vid 1973 års riksdag väcktes motioner beträffande hemvärnets utrustning. Försvarsutskottet (FöU 1973:16 s. 46) förklarade sig räkna med att Kungl. Maj:t för 1974 års riksdag redovisar hur departementschefen ser på utrustningsfrågorna beträffande hemvärdet i flerårsperspektiv. Så har nu skett genom att departementschefen (prop. 1974:1 bil. 6 s. 32) uttalat att hemvärdet bör få ny vapenmateriel och beklädnadsutrustning i enlighet med arméchefens programplan. Planen innebär bl. a. tillförsel av lätta kulsprutor och automatkarbiner.

Riksdagen har många gånger konstaterat att hemvärdet är en viktig del av vårt militära försvar. Dess goda anda och mycket höga beredskap gör att hemvärdet kan anförtros betydelsefulla uppgifter i vårt mobiliserings-system. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att planeringen nu är inriktad på ytterligare förbättringar i fråga om hemvärdets utrustning, främst vapenmaterielen.

Beträffande sambandsmaterielen har utskottet kunnat konstatera att förbättringar är önskvärda. Med den prioritering som har gjorts och som utskottet tillstyrker måste dock vapenmateriel och viss beklädnadsmateriel tillföras i första hand. I fråga om lätta radioapparater för samband på relativt korta avstånd har utskottet inhämtat att man inom hemvärdet söker få disponera apparater för civilt bruk.

Departementschefen har redovisat (prop. 1974:1 bil. 6 s. 33) att leverans pågår av flygplan 37 Viggen i attackversion (AJ 37) och att olika alternativ för ersättning av flygplan AJ 37 vid slutet av 1980-talet studeras. Han har vidare uttalat att planeringen för flygplan 37 i jaktversion (JA 37) bör inriktas mot att serieleverans skall börja år 1978.

I motionerna 1974:1284 av herr Hermansson m. fl. (vpk) och 1974:1652 av herr Werner i Tyresö m. fl. (vpk) har hemställts att

riksdagen skall fatta beslut om ett avbrytande av Viggenprojektet och om att studierna angående ett nytt attackflygplan efter AJ 37 Viggen skall upphöra.

Motionsyrkanden av samma innehåll avslogs av 1973 års riksdag (FöU 1973:16 s. 21 och 56, rskr 1973:195). Riksdagen har både år 1972 och år 1973 tagit ställning för att flygplan 37 skall utvecklas även till en jaktversion, så att man därigenom skall få möjlighet att ersätta jaktflygplanet 35 Draken. Utskottet finner inte anledning till annan bedömning beträffande AJ 37 och JA 37 än den som gjordes senast förra året.

Utskottet har liksom tidigare år informerat sig särskilt om de pågående studierna av olika alternativ för att så småningom ersätta flygplan AJ 37. Studierna är i enlighet med 1972 års försvarsbeslut inriktade mot en flygplantyp med måttliga prestanda. Studier och utredningar av detta slag är nödvändiga för att man skall behålla en önskvärd handlingsfrihet. T. o. m. budgetåret 1973/74 har för ändamålet anvisats 10,9 milj. kr. För nästa budgetår beräknas ett belopp av 4,2 milj. kr. Utskottet avstyrker bifall till motionerna 1974:1284 och 1974:1652 även såvitt avser ifrågavarande studier. Yrkanden i motionen 1974:1652 om minskat beställningsbemyndigande och minskad medelsanvisning för nästa budgetår under anslaget Flygvapenförband: Forskning och utveckling behandlar utskottet i det följande.

I motionen 1974:1282 av herr Fransson m. fl. (c) har föreslagits att man skall utreda möjligheterna att inte ytterligare utvidga de militära övningsfälten samt att riksdagen, i avvaktan på resultat härav, skall besluta att tills vidare inte ta ställning till förslag om utvidgningar av övningsfält för militära ändamål. Motionärerna erinrar om de invändningar som har förekommit i samband med beslut om utvidgningar och hävdar att man inte tillräckligt har studerat olika möjligheter att med utnyttjande av simulatorer m. m. få en fullgod värnpliktsutbildning med den tillgång på övningsfält som nu finns.

Enligt gällande normer för vilka markutrymmen som krävs för värnpliktsutbildningen behövs i hela landet ca 200 000 hektar mark. Härav disponerar försvaret drygt 150 000 hektar, varav inemot 100 000 hektar statsägd mark. Nuvarande brist är omkring 50 000 hektar eller ca 25 % av det sammanlagda behovet enligt normerna.

Enligt vad utskottet inhämtat har bristen på övningsmark konsekvenser främst för infanteriets brigadövningar i Syd- och Mellansverige och för stridsskjutningar i vissa fall, för pansartruppernas övningar i bataljon och brigad, för artilleriets skjutningar med nya pjäser och ny ammunition samt för trängförbanden. Bristerna varierar mellan olika fredsförband och medför kostnader i tid och pengar för förbandens förflyttningar till lämplig övningsterräng. För arméförbandens räkning anskaffas mark för omkring 16 milj. kr. om året.

Utskottet anser att motionen 1974:1282 tar upp en väsentlig fråga. Den konflikt som i vissa fall råder mellan samhällsintresset av övningsmark för försvarets räkning och markägares berättigade intressen har på

senare år blivit mera påtaglig. Även allmänheten och kommuner m. m. berörs inte sällan när man utvidgar militära övningsfält. Enligt utskottets mening finns det anledning att överväga möjligheter av det slag som har redovisats i motionen 1974:1282. Frågan bör ses i ett stort sammanhang och utskottet anser att den bör bli föremål för utredning.

I detta sammanhang bör också framhållas vikten av goda relationer mellan myndigheter och markägare samt övriga som berörs av en markanskaffning. Viktigt för markägares och övrig ordsbefolknings reaktion är det sätt på vilket planerna bekantgörs.

Vad utskottet har anfört om överväganden rörande markförvärv för det militära försvaret bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionens yrkande 2 bör däremot avslås.

I motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) har föreslagits att riksdagen skall uppdra åt regeringen att tilldela försvarets myndigheter en rörlig kredit för att befrämja en rationell investeringsverksamhet.

Departementschefen (prop. 1974:1 bil. 6 s. 35) framhåller vikten av att man begränsar utgifterna för fredsorganisationen. Han ger också exempel på projekt i detta syfte.

Frågan om en rörlig kredit för investeringar i rationaliseringssyfte har behandlats av 1972 och 1973 års riksdagar. I samband med 1972 års försvarsbeslut uttalade försvarsutskottet (FöU 1972:17 s. 40 och 62) att särskilda åtgärder kunde behöva vidtas för att underlätta den rationaliseringsverksamhet som pågick eller planerades. Enligt utskottets mening borde i första hand övervägas att tillhandahålla en rörlig kredit för sådana investeringar som är kapitalkrävande men ger god rationaliseringseffekt. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att lämna förslag i denna fråga. Riksdagen gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet hade anfört (rskr 1972:231).

Försvarsutskottet vid 1973 års riksdag (FöU 1973:16 s. 23--25) uttalade beträffande rationaliseringsverksamheten inom det militära försvaret bl. a. att man i ett system med årliga utgiftsramar kan vinna påtagliga fördelar om medel på vissa villkor står till förfogande för användning vid sidan av utgiftsramen för resp. budgetår. Beträffande investeringar som är kapitalkrävande men ger god rationaliseringseffekt ansåg utskottet det vara angeläget att vidta åtgärder för att underlätta genomförandet. I första hand borde komma i fråga en rörlig kredit för ändamålet. Riksdagen gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet hade anfört (rskr 1973:195).

Med hänsyn till nödvändigheten att utnyttja alla möjligheter för att begränsa utgifterna för försvarets fredsorganisation anser utskottet att de olika projekt för omorganisation m. m. i rationaliseringssyfte som pågår och planeras bör underlättas genom att en rörlig kredit ställs till förfogande för i detta sammanhang nödvändiga byggnadsinvesteringar. Som framhölls av 1973 års riksdag skulle möjligheten att disponera en räntebelagd rörlig kredit ge planeringen för rationaliseringsverksamheten större stadga. Enligt de planer som föreligger för nästa budgetår kan ett behov av sådan kredit uppstå. Riksdagen bör nu uppdra åt regeringen att

beräkna behovet av en rörlig kredit för det militära försvaret och att i den mån sådant behov föreligger lämna förslag härom till riksdagen.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om att 1973 års riksdag (FöU 1973:8 s. 4, rskr 1973:62) har uttalat att försvarets materielverk bör ges möjligheter att åstadkomma en utjämning i betalningshänseende mellan olika budgetår. Utskottet förutsätter att regeringen vidtar åtgärder i enlighet med riksdagens beslut.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionerna 1974:1284 och 1974:1652, yrkande 1, om avbrytande av viss verksamhet inom avvägningsprogrammen Fjärrstridsförband och Luftförsvarförband,
2. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och förslagen i motionerna 1974:403, yrkande 1, och 1974:665 har anfört om skyndsam översyn och förslag angående prisregleringssystemet för försvaret,
3. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionen 1974:1282, yrkande 1, har anfört om överväganden rörande markförvärv för det militära försvaret,
4. att riksdagen avslår motionen 1974:1282, yrkande 2,
5. att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1974:403, yrkande 5, hemställer att Kungl. Maj:t beräknar behovet av en rörlig kredit för investeringar i rationaliseringssyfte och lämnar förslag härom till riksdagen,
6. att riksdagen med avslag på motionen 1974:403, yrkande 2, godkänner vad departementschefen har anfört om planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret,
7. att riksdagen med avslag på motionen 1974:403, yrkande 3, och motionen 1974:985 godkänner vad departementschefen har anfört om avvägningsprogrammets inriktning.

3. Civilförsvarets fortsatta inriktning

I propositionen 1974:1 bilaga 6 har Kungl. Maj:t (s. 38–45) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta inriktning som departementschefen har angett.

Departementschefen

De riktlinjer för inriktningen av civilförsvarets utveckling som fastställdes av 1972 års riksdag bör enligt departementschefen gälla även i fortsättningen.

Ett betydelsefullt led i civilförsvarets utveckling bör vara att åtgärder

vidtas som på sikt kan förbättra befolkningens möjligheter att få skydd i skyddsrum. En rad frågor som rör det fortsatta skyddsrumbyggandet prövas f. n. i försvarsdepartementet.

I anvisningarna för programplaneringen för perioden 1974/75–1978/79 har framhållits att så stor del som möjligt av civilförsvarets resurser skall användas till skyddsåtgärder i förebyggande syfte. I avvaktan på nya bestämmelser för det fortsatta skyddsrumbyggandet skall under perioden planeras åtgärder för att bl. a. förbättra skyddet för befolkningen i områden där det f. n. är brist på skyddsrum.

Mot bakgrund av lämnade anvisningar har civilförsvarsstyrelsen i programplanen för kommande femårsperiod satt av ökade resurser till delprogrammet Skydd för allmänheten. Under perioden avser civilförsvarsstyrelsen att se över planerna för utrymning och omflyttning av befolkning så att beslut om utrymning kan anpassas till olika säkerhetspolitiska och militärpolitiska lägen. Styrelsen avser vidare att under perioden låta produktionsberedskapen beträffande skyddsmasker m. m. omfatta även skydd för de minsta barnen.

Departementschefen delar civilförsvarsstyrelsens syn på planeringens inriktning i angivna hänseenden.

Civilförsvarets utbildnings- och övningsverksamhet har hittills inte kunnat genomföras i avsedd utsträckning. Organisationen fyller vidare inte de krav på uthållighet vid undsättningsinsatser som bör ställas med utgångspunkt i de grundläggande angreppsfallen. Med hänsyn härtill föreslår civilförsvarsstyrelsen att lednings- och undsättningsorganisationen organiseras om under perioden till mera enhetligt sammansatta enheter och att ett nytt utbildnings- och övningssystem införs. Departementschefen räknar med att ett nytt utbildningsprogram genomförs under perioden och att utbildnings- och förrådsorganisationen anpassas till detta program. Han räknar med att de nämnda ändringarna i civilförsvarets planering kan genomföras med den planeringsnivå som nu gäller.

Planeringen för civilförsvarets utveckling under perioden 1974/75–1978/79 bör enligt departementschefen ske enligt en planeringsram som utgår horisontellt från basbeloppet i den utgiftsram för nästa budgetår som han förordar. Basbeloppet uppgår till 132,1 milj. kr. Planeringsramen för femårsperioden föreslås till avrundat 660 milj. kr. i prisläget februari 1973. Utöver planeringsramen bör för nästa budgetår få förutsättas en medelförbrukning som motsvarar den för budgetåret återstående delen av de 30 milj. kr. som har fått förutsättas utgå vid behov för vissa åtaganden som har gjorts före budgetåret 1972/73. Ramen avser endast sådan verksamhet som finansieras från anslag inom försvarsdepartementets verksamhetsområde enligt nuvarande regler för fördelningen av civilförsvarets kostnader mellan stat, kommuner och enskilda.

Liksom beträffande det militära försvaret bör enligt departementschefen i planeringen förutsättas att kompensation för pris- och löneförändringar kommer att ske enligt nettoprisindex.

Utskottet

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om planeringsinriktningen och planeringsramen för civilförsvaret. Frågan om utbildnings-, övnings- och förrådsverksamheten inom civilförsvaret har redovisats i propositionen 1974:75 och behandlas av utskottet i betänkandet FöU 1974:20. En rad viktiga frågor som rör det fortsatta skyddsrumbyggandet är under beredning och kan underställas riksdagen tidigast under höstsessionen innevarande år.

Med hänvisning till vad utskottet i det föregående har anfört om en ny försvarsutredning och om prisregleringssystemet för försvaret hemställer utskottet

att riksdagen godkänner de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta inriktning som departementschefen har angett.

4. Verksamheten inom det militära försvaret och civilförsvaret under budgetåret 1972/73

I propositionen 1974:1 bilaga 6 har Kungl. Maj:t (s.46–57) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad departementschefen har anfört om verksamheten inom det militära försvaret och civilförsvaret under budgetåret 1972/73.

Utskottet

Myndigheterna har enligt utfärdade anvisningar lämnat årsredovisning för verksamheten (produktionen) under budgetåret 1972/73. Det pågår arbete med att förbättra metoderna för resultatvärdering och analys.

Departementschefen anser det vara angeläget att Kungl. Maj:t och riksdagen får en redogörelse för hur givna uppgifter har utförts och tilldelade resurser använts under budgetåret 1972/73. Med reservation för nuvarande brister i värderingsmetoderna redogör departementschefen i propositionen för detta.

Beträffande det militära försvaret redogör departementschefen för verksamheten med uppdelning på olika produktionsområden. Vidare behandlar han det ekonomiska utfallet för budgetåret. Verksamheten inom civilförsvaret redovisas på samma sätt.

Utskottet finner inte anledning till någon erinran mot vad departementschefen har anfört om verksamheten inom det militära försvaret och civilförsvaret under budgetåret 1972/73. Det är av flera skäl viktigt att man förbättrar metoderna för värdering och analys av de resultat som uppnås i försvarets verksamhet. Försvarets planerings- och ekonomisystem förutsätter att man kan komma fram till tillfredsställande värderingsmetoder. Utskottet anser det vara angeläget att riksdagen efter utgången av varje budgetår får en redogörelse som bl. a. kan ligga till grund för beslut om den fortsatta planeringsinriktningen. Detta får utskottet här

anmäla.

5. Ramberäkningar för budgetåret 1974/75 m. m.

I propositionen 1974:1 bilaga 6 har Kungl. Maj:t (s. 58-68) föreslagit riksdagen att

1. för budgetåret 1974/75 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 7 221 000 000 kr. i prisläge februari 1973 och för civilförsvaret till 135 625 000 kr. i samma prisläge,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov medge överskridande av civilförsvarets utgiftsram för budgetåret 1974/75 med högst ett belopp motsvarande den för detta budgetår återstående delen av de 30 milj. kr. som i planeringen har fått förutsättas utgå för att fullfölja gjorda åtaganden beträffande bidrag till skyddsrummbyggnad m. m.,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1974/75 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1974/75 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1973/74,

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75 medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl,

6. godkänna vad departementschefen har förordat beträffande förmåner åt värnpliktiga.

Motionerna

Beträffande ramberäkningarna behandlar utskottet motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avser yrkande 4 att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1974/75 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 7 381 milj. kr., vilket innebär en ökning av basbeloppet med 160 milj. kr. med fördelning på sätt som i motionen anges.

Beträffande värnpliktsförmånerna behandlar utskottet dels motionen 1974:152 av herr Svanström m. fl. (c) i vilken har hemställts att riksdagen beslutar att helt fria hemresor för värnpliktiga införas fr. o. m. den 1 juli 1974,

dels motionen 1974:662 av herr Björck i Nässjö (m) i vilken har hemställts att riksdagen anholder hos Kungl. Maj:t om en översyn av kostnadsfördelningen mellan försvars- och socialdepartementen i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

dels motionen 1974:1287 av herr Måbrink m. fl. (vpk) i vilken har hemställts att riksdagen uttalar sig för en höjning av uttryckningsbidraget till värnpliktiga från 250 kr. till 800 kr.

Utskottet

Ramberäkningar m. m.

De av Kungl. Maj:t föreslagna utgiftsramarna för budgetåret 1974/75 har beräknats med utgångspunkt i basbeloppen för innevarande budgetår. Till skillnad från föregående år ingår prisregleringsanslagen inte i utgiftsramarna. Förslagen till utgiftsramar är därmed angivna i ett bestämt prisläge (februari 1973). Utskottet tillstyrker att denna metod används i fortsättningen. Riksdagen bör årligen bemyndiga Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna med hänsyn till prisutvecklingen.

För det militära försvaret har räknats fram en utgiftsram om 7 221 milj. kr. i prisläge februari 1973.

I motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) föreslås att utgiftsramen för det militära försvaret budgetåret 1974/75 skall bestämmas till 7 381 milj. kr. i samma prisläge. Av skillnaden i förhållande till regeringens förslag avses 92 milj. kr. som ersättning för att nuvarande metod för prisreglering, med nettoprisindex, inte ger full kompensation för prisutvecklingen inom försvaret. 68 milj. kr. har beräknats som 2,5 % av utgifterna för anskaffning av materiel. Beloppet bör enligt motionärerna tillföras utgiftsramen som tillägg för teknisk utveckling av materielen inom det militära försvaret. Motionärerna förutsätter att regeringen låter beräkna de ytterligare beställningsbemyndiganden som behövs under nästa budgetår om motionsförslaget vinner bifall och att regeringen lämnar förslag härom till 1974 års riksdag.

Utskottet har i det föregående, vid behandlingen av det militära försvarets fortsatta inriktning, redovisat hur motionärerna ansett att man bör utnyttja de av dem föreslagna tillskotten till planeringsramen och utgiftsramen för det militära försvaret.

Utskottet finner inte anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört beträffande ramberäkningar för det militära försvaret och civilförsvaret. Vid behandlingen av planeringsinriktningen för perioden 1974/75-1978/79 inom det militära försvaret har utskottet avstyrkt att planeringsramen bestäms med beaktande av de organisatoriska förändringar m. m. som föreslås i motionen 1974:403. Utgiftsramen för det militära försvaret nästa budgetår bör på motsvarande sätt bestämmas i enlighet med regeringens förslag och motionen avslås även i denna del.

Utskottet har inte något att erinra mot att Kungl. Maj:t liksom för innevarande budgetår bemyndigas att justera utgiftsramarna och att medge överskridanden av utgiftsramarna i enlighet med förslagen i propositionen.

Förbättrade värnpliktsförmåner

I propositionen anmäler chefen för försvarsdepartementet att förslagen från utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. är under beredning. I avvaktan på att beredningen slutförs har han beräknat 30 milj. kr. för att redan från nästa budgetår förbättra de

värnpliktigas förmåner, i första hand resemöjligheterna och utryckningsbidragen.

Ett förslag rörande hela systemet för värnpliktsförmåner är att vänta till riksdagen under hösten 1974.

Departementschefen förordar att en del av beloppet 30 milj. kr. används till att subventionera värnpliktigas resor så att den värnpliktige, oavsett resans längd, endast behöver betala 10 kr. för varje resa. Denna ordning tillämpas försöksvis sedan den 1 mars 1974. Vidare förordar departementschefen att möjligheterna att resa hem ytterligare förbättras för de värnpliktiga som är förlagda långt från hemorten, att utryckningsbidraget för värnpliktig höjs från 250 till 400 kr. samt att 1 milj. kr. sätts av för att ytterligare förbättra möjligheterna för ensamstående värnpliktiga att få bostadsbidrag.

I motionen 1974:152 av herr Svanström m. fl. (c) ifrågasätts om det inte vore bättre att nu besluta om helt fria hemresor för de värnpliktiga. De skulle i så fall kunna tilldelas ett frikort för resor med SJ:s tåg och bussar. Som motiv för förslaget återoppar motionärerna att systemet med biljett för varje resa innebär administrativa merkostnader.

I motionen 1974:1287 av herr Måbrink m. fl. (vpk) betecknas den av departementschefen förordade höjningen av utryckningsbidraget till 400 kr. som en väsentlig förbättring, ehuru knappast tillräcklig. Motionärerna anser att riksdagen bör uttala sig för en höjning till 800 kr.

Utskottet anser att riksdagen i avvaktan på förslag rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. inte bör bifalla de förslag som förs fram i motionerna 1974:152 och 1974:1287. Utskottet tillstyrker vad departementschefen har förordat beträffande förbättrade resemöjligheter för värnpliktiga.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att den värnpliktige har rätt till fri ledighetsresa en gång i månaden. Som färdhandling används ett personligt klippkort. Resan får företas till hemorten eller annan plats inom landet. Andra resor under grundutbildning — alla resor med tåg eller linjebuss — får nu företas till ett subventionerat enhetspris av 10 kr. För båda slagen av resor ordnas i vissa fall transporter med flyg, vilket givetvis har särskild betydelse för värnpliktiga som tjänstgör långt från hemorten. Den administrativa belastningen för värnpliktigas resor har kunnat minskas genom samarbete med SJ:s resebyråorganisation.

Utskottet tillstyrker att utryckningsbidraget höjs till 400 kr. med ingången av nästa budgetår. Riksdagen har den 27 mars 1974 beslutat om en motsvarande höjning för värnpliktiga som rycker ut under perioden 22 mars — 30 juni 1974 (FöU 1974:14, rskr 1974:75).

Bland värnpliktsförmånerna ingår rätt till fri förplägnad under tjänstgöring samt i vissa fall rätt till förplägnadsersättning i stället för fri förplägnad. Ersättningsbeloppet bestäms av försvarets civilförvaltning och är f. n. 6 kr. per dag. Den aviserade höjningen till 8 kr. per dag bör inte anses ingå bland de förbättringar av värnpliktsförmåner som har underställts riksdagen.

Utskottet har inte något att erinra mot vad departementschefen har

förordat angående medel för bostadsbidrag åt ensamstående värnpliktiga.

I motionen 1974:662 av herr Björck i Nässjö (m) hävdas att man bör överväga om rent sociala kostnader för de värnpliktigas familjer bör bokföras som försvarskostnader. Motionären anser att en fortlöpande förbättring av de värnpliktigas sociala förmåner skulle ske smidigare om förmånerna utformades, administrerades och budgeterades via socialdepartementet. Han förordar därför en utredning om kostnadsfördelningen mellan försvars- och socialdepartementen.

Även den fråga som har aktualiserats genom motionen 1974:662 har enligt utskottets mening ett samband med de aviserade förslagen om systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. Riksdagen bör därför nu inte uttala sig för en utredning av det slag som har föreslagits i motionen. Frågan är emellertid principiell och har samband med bl. a. prisregleringsproblematiken och värnpliktsutbildningssystemet. Utskottet förutsätter därför att frågan kommer att övervägas av den kommande försvarsutredningen.

Hemställan

Utskottet hemställer

A. beträffande ramberäkningar m. m.

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1974:403, yrkande 4, för budgetåret 1974/75 fastställer utgiftsramen för det militära försvaret till 7 221 000 000 kr. i prisläge februari 1973,
2. att riksdagen för budgetåret 1974/75 fastställer utgiftsramen för civilförsvaret till 135 625 000 kr. i prisläge februari 1973,
3. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vid behov medge överskridande av civilförsvarets utgiftsram för budgetåret 1974/75 med högst ett belopp motsvarande den för detta budgetår återstående delen av de 30 milj. kr. som i planeringen har fått förutsättas utgå för att fullfölja gjorda åtaganden beträffande bidrag till skyddsrummbyggnad m. m.,
4. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1974/75 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
5. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1974/75 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1973/74,
6. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75 medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl,

B. beträffande värnpliktsförmåner

1. att riksdagen avslår motionen 1974:152,
2. att riksdagen avslår motionen 1974:662,
3. att riksdagen avslår motionen 1974:1287,
4. att riksdagen godkänner vad departementschefen har förordat beträffande förmåner åt värnpliktiga.

Anslagsfrågor

Försvarsdepartementet m. m.

6. **Försvarsdepartementet.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten A 1 (s. 69) och hemställer att riksdagen till *Försvarsdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 11 925 000 kr.

7. **Vissa nämnder m. m.** I propositionen 1974:1 bilaga 6 har Kungl. Maj:t under punkten A 2 (s.69- 71) föreslagit riksdagen att till Vissa nämnder m. m. för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 302 000 kr.

Från anslaget bestrids utgifter för ett stort antal nämnder m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Från anslaget utgår vidare bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar och till Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer att riksdagen till *Vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 7 302 000 kr.

8. **Kommittéer m. m.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten A 3 (s. 72) och hemställer att riksdagen till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 3 250 000 kr.

9. **Extra utgifter.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten A 4 (s. 72) och hemställer att riksdagen till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 1 200 000 kr.

10. **Reglering av prisstegringar för det militära försvaret.** I propositionen 1974:1 bilaga 6 har Kungl. Maj:t under punkten A 5 (s. 72—74) föreslagit riksdagen att till Reglering av prisstegringar för det militära försvaret för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 970 000 000 kr.

Utskottet. Anslaget avses för att täcka sådana pris- och löneökningar under anslag inom utgiftsramen för det militära försvaret som inträffar från den tidpunkt i vars prisläge anslagen har beräknats intill utgången av det budgetår för vilket de har anvisats. Anslaget har karaktären av täckningsanslag som inte belastas. Kungl. Maj:ts prisregleringsbeslut får formen av medgivande för myndighet att överskrida visst förslagsanslag.

Prisregleringen sker på grundval av nettoprisindex.

För innevarande budgetår har till prisreglering inom det militära försvaret anvisats ett förslagsanslag av 525 milj. kr., vilket motsvarar en beräknad prisutveckling med ca 7,6 procentenheter.

Hittills beräknade indextal för innevarande budgetår (februari 1972=100) utgör för augusti 1973 108,99, för november 1973 112,12 och för februari 1974 118,17. Indextal skall beräknas även för maj 1974.

Medeltalet för dessa fyra tidpunkter under budgetåret avgör priskompensationens storlek. Prisutvecklingen sedan anslaget beräknades har varit sådan att anslaget med säkerhet inte ger täckning för den priskompensation som skall medges med ledning av nämnda medeltal.

Kungl. Maj:ts förslag till prisregleringsanslag för budgetåret 1974/75 motsvarar en utveckling av nettoprisindex med ca 13,4 procentenheter från februari 1973 till medelkostnadsläge 1974/75. Nettoprisindex för februari 1974 med februari 1973 som bas har beräknats till 112,37. Det är sannolikt att medeltalet för nästa budgetår kommer att överstiga 13,4 procentenheter.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen till *Reglering av prisstegringar för det militära försvaret* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 970 000 000 kr.

11. **Reglering av prisstegringar för civilförsvaret.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten A 6 (s. 74 - 75) och hemställer

att riksdagen till *Reglering av prisstegringar för civilförsvaret* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 18 200 000 kr.

Arméförband

Verksamheten under huvudprogrammet Arméförband har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

Driftbudgeten

B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet

B 2. Arméförband: Materielanskaffning

B 3. Arméförband: Istandsättning av befästningar och kaserner

B 4. Arméförband: Forskning och utveckling

Kapitalbudgeten

III 1. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

Utskottet har i det föregående behandlat förslag rörande planeringen för huvudprogrammets utveckling under perioden 1974/75-1978/79.

12. **Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten B 1 (s. 76-79) och hemställer

att riksdagen till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 1 824 000 000 kr.

13. **Arméförband: Materielanskaffning.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten B 2 (s. 80–82) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 780 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Arméförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 598 800 000 kr.

14. **Arméförband: Istandsättning av befästningar och kaserner.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten B 3 (s. 83–85) och hemställer

- att riksdagen till *Arméförband: Istandsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 44 000 000 kr.

15. **Arméförband: Forskning och utveckling.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten B 4 (s. 85–87) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att forskning och utveckling för arméförband får beställas inom en kostnadsram av 55 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Arméförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 50 000 000 kr.

Marinförband

Verksamheten under huvudprogrammet Marinförband har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

Driftbudgeten

- C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet
- C 2. Marinförband: Materielanskaffning
- C 3. Marinförband: Istandsättning av befästningar och kaserner
- C 4. Marinförband: Forskning och utveckling

Kapitalbudgeten

- III 2. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

Utskottet har i det föregående behandlat förslag rörande planeringen för huvudprogrammets utveckling under perioden 1974/75–1978/79.

16. **Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten

C 1 (s. 88–92) och hemställer

att riksdagen till *Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 593 460 000 kr.

17. **Marinförband: Materielanskaffning.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten C 2 (s. 92–97) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 581 700 000 kr.,
2. att riksdagen till *Marinförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 327 100 000 kr.

18. **Marinförband: Istandsättning av befästningar och kaserner.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten C 3 (s. 97–100) och hemställer

att riksdagen till *Marinförband: Istandsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 18 000 000 kr.

19. **Marinförband: Forskning och utveckling.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten C 4 (s. 100–103) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att forskning och utveckling för marinförband får beställas inom en kostnadsram av 24 300 000 kr.,
2. att riksdagen till *Marinförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 30 000 000 kr.

Flygvapenförband

Verksamheten under huvudprogrammet Flygvapenförband har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

Driftbudgeten

- D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet
- D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning
- D 3. Flygvapenförband: Istandsättning av befästningar och kaserner
- D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling

Kapitalbudgeten

- III 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar

Utskottet har i det föregående behandlat förslag rörande planeringen för huvudprogrammets utveckling under perioden 1974/75–1978/79.

20. **Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten D 1 (s. 104–108) och hemställer

att riksdagen till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 1 010 820 000 kr.

21. **Flygvapenförband: Materielanskaffning.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten D 2 (s. 108–111) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 348 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Flygvapenförband: Materialanskaffning* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 985 122 000 kr.

22. **Flygvapenförband: Istandsättning av befästningar och kaserner.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten D 3 (s. 112–114) och hemställer

att riksdagen till *Flygvapenförband: Istandsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 25 400 000 kr.

23. **Flygvapenförband: Forskning och utveckling.**

I propositionen 1974:75 har Kungl. Maj:t under punkten D 4 (s. 31–33) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att forskning och utveckling för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 687 700 000 kr.,
2. till Flygvapenförband: Forskning och utveckling för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 399 200 000 kr.

I motionen 1974:1652 av herr Werner i Tyresö m. fl. (vpk) har i yrkandena 2 och 3 föreslagits

att riksdagen beslutar att av regeringen begärd kostnadsram för bemyndiganden under fjärde huvudtiteln, punkten D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling reduceras med 469 200 000 kr. och att till följd härav regeringen medger att forskning och utveckling av flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 218 500 000 kr.,

att riksdagen beslutar att av regeringen för budgetåret 1974/75 begärd förslagsanslag till Flygvapenförband: Forskning och utveckling reduceras med 387 900 000 kr. och att ett förslagsanslag om 12 300 000 kr. anvisas härtill.

Utskottet. I det föregående har utskottet behandlat inriktningen för programplaneperioden av avvägningsprogrammen Fjärrstridsförband och Luftförsvarsförband. Utskottet har därvid avstyrkt förslag i motionen 1974:1652 om att riksdagen skall besluta att inte vidare utvidga Vigenprojektet samt om att avbryta utvecklingen av en jaktversion av flygplan 37 och studierna för ett nytt flygplan efter Vigen. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet bifall till motionen även såvitt den med samma motivering avser beställningsmyndigade och anslag för nästa budgetår.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1974:1652, yrkande 2, bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att forskning och utveckling för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 687 700 000 kr.,
2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1974:1652, yrkande 3, till *Flygvapenförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 399 200 000 kr.

Central och högre regional ledning

Verksamheten under huvudprogrammet Central och högre regional ledning redovisas programmässigt uppdelad på delprogram. De centrala staberna utgör var för sig ett delprogram. De högre regionala staberna ingår i delprogrammet Militärområdesstaber m. m. Härtill kommer ytterligare ett delprogram, Krigsorganisation för vissa staber m. m.

En översyn av den centrala stabsorganisationen har aviserats (prop. 1973:1 bil. 6 s. 30). Man räknar med att den skall påbörjas hösten 1974. Avsikten är att samordna denna översyn med en översyn av militärområdesstabernas organisation. Utskottet har berört översynen bl. a. i samband med behandlingen av förslag om ökat lekmanainflytande inom det militära försvaret (FöU 1973:19, rskr 1973:289).

24. **Försvarsstaben m. fl. anslag.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av ifrågavarande delprogram. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkterna E 1--E 6 (s. 115–132) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Försvarsstaben* ett förslagsanslag av 39 535 000 kr.,
2. till *Arméstaben* ett förslagsanslag av 32 240 000 kr.,
3. till *Marinstaben* ett förslagsanslag av 25 257 000 kr.,
4. till *Flygstaben* ett förslagsanslag av 32 400 000 kr.,
5. till *Militärområdesstaber m. m.* ett förslagsanslag av 128 000 000 kr.,
6. till *Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet* ett förslagsanslag av 16 400 000 kr.

25. **Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning.** Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten E 7 (s. 130--131 och 133) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för vissa staber får läggas ut inom en kostnadsram av 21 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 22 010 000 kr.

26. **Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten E 8 (s. 134--136) och hemställer

- att riksdagen till *Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 8 280 000 kr.

Gemensamma myndigheter och funktioner

För försvaret gemensamma myndigheter och funktioner har förts samman till ett huvudprogram. Varje myndighet (funktion) utgör ett delprogram.

27. **Försvarets civilförvaltning.** I propositionen 1974:1 bilaga 6 har Kungl. Maj:t under punkten F 1 (s. 137--140) föreslagit riksdagen att till Försvarets civilförvaltning för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 21 350 000 kr.

Utskottet. Sedan den 1 juli 1969 pågår försök med gemensam datadrift inom försvaret. Försöken omfattar driftenheterna vid försvarets civilförvaltning, försvarets materielverk och värnpliktsverket. En för ändamålet inrättad datadriftledning är provisoriskt knuten till civilförvaltningen.

I propositionen 1974:75 föreslås att försöksverksamheten den 1 juli 1974 skall avlösas av en permanent datadriftorganisation för försvaret, kallad försvarets datacentral. Därmed upphör civilförvaltningens befattning med datadriftledningen. Den föreslagna organisationen behandlar utskottet i betänkandet FöU 1974:21.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

- att riksdagen till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 21 350 000 kr.

28. **Försvarets sjukvårdsstyrelse.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 2 (s. 140--143) föreslagit riksdagen att till

Försvarets sjukvårdsstyrelse för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 14 980 000 kr.

Utskottet. Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973:88, FöU 1973:17, rskr 1973:196) får försvarsforskningen en ändrad organisation den 1 juli 1974. Omorganisationen får bl. a. till följd att militärpsykologiska institutet, militärmedicinska undersökningscentralen, armé- och navalmedicinska forskargrupperna samt flygmedicinska institutionen vid försvarets materielverks försökscentral i Malmslätt inordnas i försvarets forskningsanstalt. Militärmedicinska undersökningscentralen är f. n. knuten till sjukvårdsstyrelsen.

Den militära hälso- och sjukvården är enligt försvarets sjukvårdsstyrelse behäftad med påtagliga brister. Nuvarande system, som infördes år 1966, har visat sig inte fylla de anspråk som krigsmakten ställer på en ändamålsenlig hälso- och sjukvård vid förbanden. Sjukvårdsstyrelsen konstaterar i programplanen för perioden 1974/75–1978/79 att någon förbättring inte har inträffat under budgetåret 1973/74.

Förbandssjukvårdens organisation har på Kungl. Maj:ts uppdrag utretts av sjukvårdsstyrelsen i samråd med överbefälhavaren, försvarsgrenscheferna, försvarets rationaliseringsinstitut och socialstyrelsen. Betänkandet Förbandssjukvård: Hälso- och sjukvård vid krigsmaktens fredsförband, som lades fram i december 1973, har remissbehandlats och ärendet bereds f. n. i försvarsdepartementet. Utskottet har tidigare funnit anledning stryka under behovet av en väl fungerande organisation på alla nivåer (FöU 1973:16 s. 58) och anser det angeläget att åtgärder vidtas för att snabbt komma till rätta med den rådande bristen på läkare inom försvaret.

Försvarets tandvård är också föremål för överväganden. Den allmänna tandvårdsförsäkringen, som numera gäller i full utsträckning, skall enligt propositionen 1973:45 (s. 78) omfatta även personer som fullgör värnpliktstjänstgöring. Sjukvårdsstyrelsen har med anledning härav i skrivelse den 30 november 1973 lagt fram förslag till åtgärder för att möta det ökade tandvårdsbehovet. Om tandvården som hittills skall bedrivas i krigsmaktens regi vid försvarets fasta tandläkarmottagningar anses en viss utbyggnad av försvarets tandvårdsorganisation nödvändig. Sjukvårdsstyrelsen aktualiserar också frågan hur försvarets tandvård skall tillgodogöras tandvårdsförsäkringens ersättningar och hur uppkommande merkostnader för krigsmakten skall bestridas.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 14 980 000 kr.

29. **Fortifikationsförvaltningen.** I propositionen 1974:1 bilaga 6 har Kungl. Maj:t under punkten F 3 (s. 143–148) föreslagit riksdagen att till Fortifikationsförvaltningen för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 38 546 000 kr.

Utskottet. Föregående års riksdag fattade beslut om en ändrad organisation av fortifikationsförvaltningen (prop. 1973:75, FöU 1973:16, rskr 1973:195). Omorganisationen är avsedd att genomföras den 1 juli 1974. I programplanen förutses med anledning härav en viss nedgång av förvaltningens effektivitet under programplaneperioden 1974/75--1978/79. Till nedgången bidrar enligt programplanen också förvaltningens beslutade omlokalisering till Eskilstuna.

Omorganisationen beräknas emellertid fullt genomförd komma att medföra betydande rationaliseringsvinster och en personalminskning med ca 100 anställda. Genomförandet av en omorganisation medför normalt vissa svårigheter som måste bemästras och som inte behöver påverka effekten på sikt. Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet utan tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen till *Fortifikationsförvaltningen* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 38 546 000 kr.

30. Försvarets materielverk. Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 4 (s. 148--154) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de i propositionen förordade åtgärderna beträffande tjänster på löneplan C vid försvarets materielverk,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder som behövs i anledning av den förändrade organisationen vid försvarets materielverk,

3. till Försvarets materielverk för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 254 500 000 kr.

Utskottet. Försvarets materielverk fick sin nuvarande organisation den 1 juli 1973 enligt riktlinjer som har godkänts av 1971 års riksdag (prop. 1971:124, FöU 1971:22, rskr 1971:292). Den nya organisationen beräknas vara genomförd den 1 juli 1974 utom såvitt avser de delar av verket som enligt riksdagens beslut skall omlokaliseras till annan ort. Vid avtalsförhandlingar har vissa tjänster i ledande funktioner placerats på löneplan C. I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t, som tidigare fått riksdagens bemyndigande beträffande några chefstjänster, bemyndigas inrätta övriga tjänster på löneplan C enligt avtalet.

I propositionen 1974:75 har Kungl. Maj:t bl. a. föreslagit att en datadriftorganisation för försvaret, kallad försvarets datacentral, inrättas den 1 juli 1974. I den nya organisationen skall bl. a. ingå den datadrift med två driftställen som nu är administrativt knuten till materielverkets organisationsbyrå. Utskottet behandlar detta förslag i betänkandet FöU 1974:21.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vidta de av departementschefen förordade åtgärderna beträffande tjänster på löneplan C vid försvarets materielverk,

2. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vidta de övergångs-

- åtgärder som behövs med anledning av den förändrade organisationen vid försvarets materielverk,
3. att riksdagen till *Försvarets materielverk* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 254 500 000 kr.

31. **Gemensam försvarsforskning.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:75 under punkten F 5 (s. 33–40) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de av departementschefen förordade organisationsförändringarna inom försvarets forskningsanstalt,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid försvarets forskningsanstalt inrätta sex ordinarie tjänster med beteckningen p, en för chef för centralt kansli och en för chef för vardera huvudenheten 1, 2, 3, 4 och 5,
3. till Gemensam försvarsforskning för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 127 000 000 kr.,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75 medge att materiel för forskningsändamål beställs inom en kostnadsram av 6 000 000 kr.

I motionen 1974:1651 av herr Wennerfors m. fl. (m) har hemställts att riksdagen beslutar avslå propositionen 1974:75 i vad avser omlokalisering av försvarets teletekniska laboratorium.

Försvarsforskningens organisation

Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973:88, FöU 1973:17, rskr 1973:196) skall försvarsforskningen få en ny organisation. Militärpsykologiska institutet, militärmedicinska undersökningscentralen, armé- och navalmedicinska forskargrupperna samt flygmedicinska institutionen vid försvarets materielverks försökscentral i Malmslätt inordnas därvid i försvarets forskningsanstalt. Anstalten övertar också försvarsmedicinska forskningsdelegationens uppgifter.

De nuvarande delprogrammen Försvarets forskningsanstalt, Militärpsykologiska institutet och Försvarsmedicinska forskningsdelegationen samt programelementet Militärmedicinska undersökningscentralen under delprogrammet Försvarets sjukvårdsstyrelse och programelementet Gemensam fortifikatorisk forskning under delprogrammet Fortifikationsförvaltningen skall fr. o. m. budgetåret 1974/75 ersättas av ett nytt delprogram med benämningen Gemensam försvarsforskning. Till det nya delprogrammet skall också föras flygteknisk och övrig ej objektbunden försvarsteknisk forskning samt långsiktig, kunskapsuppbyggande forskning i metodfrågor för det psykologiska försvarets behov.

Försvarets forskningsanstalt får programansvar för delprogrammet Gemensam försvarsforskning och produktionsansvar för huvuddelen av den forskning som bedrivs inom delprogrammet. Fortifikationsförvaltningen behåller produktionsansvaret för den ej objektbundna fortifikatoriska forskningen. Produktionsansvaret för flygteknisk och övrig ej objektbunden försvarsteknisk forskning ligger kvar hos försvarets materielverk.

Enligt ett annat beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973:55, InU 1973:22, rskr 1973:220) skall delar av forskningsanstalten lokaliseras till annan ort. Beslutet berör huvudenhet 3 (system och metoder för teknisk informationsbehandling), huvudenhet 4 (skydd mot ABC-vapen) och delar av huvudenhet 5 (människans betingelser i totalförsvaret). Huvudenheterna 1 och 2, som svarar för planeringsmetodik m. m. resp. konventionella vapensystem m. m., blir kvar i Stockholm liksom vissa delar av huvudenhet 5 (armé- och allmän försvarsmedicin samt navalmedicin).

Försvarets forskningsanstalt har till Kungl. Maj:t avgett ett i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut utarbetat översiktligt förslag till utformning av forskningsanstaltens organisation. Till Kungl. Maj:t har vidare överlämnats en av forskningsanstalten i samråd med försvarets materielverk genomförd utredning jämte förslag om försvarets teletekniska laboratoriums organisationstillhörighet och lokalisering. I anslutning till dessa förslag förordar departementschefen i propositionen 1974:75 att omorganisationen genomförs med början den 1 juli 1974. Eftersom de olika enheterna ännu inte har fått sin slutliga organisatoriska utformning kommer den interna organisationen att tills vidare vara provisorisk. Departementschefen räknar dock med att omorganisationen i huvudsak bör vara genomförd den 1 juli 1975.

I propositionen föreslås vidare att de delar av försvarets teletekniska laboratorium som arbetar med telekomponenter, miljöprovning och miljömätning och som f. n. är placerade i Stockholm förs över till den del av försvarets materielverk som omlokaliseras till Linköping. Återstående delar av laboratoriet bör enligt departementschefen ingå i huvudenhet 3 som också kommer att lokaliseras till Linköping.

Utskottet

Försvarsforskningens framtida organisation fastställdes i sina huvuddrag av 1973 års riksdag (prop. 1973:88, FöU 1973:17, rskr 1973:196). De organisationsändringar som nu anmälts för riksdagen ligger helt i linje med 1973 års beslut och innebär – utom när det gäller försvarets teletekniska laboratorium – ett fullföljande av den beslutade omorganisationen. Utskottet har för sin del intet att erinra mot att omorganisationen påbörjas den 1 juli i år med sikte på att vara genomförd den 1 juli 1975.

Försvarets teletekniska laboratorium (FTL) som inte berörs av den redan beslutade omorganisationen inrättades år 1954 och knöts till försvarets forskningsanstalt. Meningen var att det skulle fungera som ett för dåvarande arméförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen gemensamt teletekniskt laboratorium. Det blev emellertid inte så. I stället utvecklades verksamheten med typprovning och standardisering av telekomponenter. Fr. o. m. år 1958 finansierades FTL:s verksamhet av de tre försvarsgrensförvaltningarna och forskningsanstalten gemensamt. FTL blev en i förhållande till forskningsanstalten ekonomiskt självständig

enhet.

Försvarets telekomponentråd (Telkor), som bildades år 1966, är ett rådgivande organ inom standardiserings- och typprovningssområdena. Det är knutet till FTL och har representanter för – utom forskningsanstalten och FTL -- försvarets materielverk, statens provningsanstalt, televerket, Svenska elektriska kommissionen (SEK) och ett tiotal industrier med teleteknisk verksamhet för försvaret. Representanterna från materielverket och FTL bildar "lilla Telkor" som rekommenderar provningsunderlag, provföremål och resultatbedömning till chefen för FTL som fattar beslut.

Vid FTL finns f. n. (december 1973) 57 tjänster, varav 15 akademiker, 20 ingenjörer och 22 andra befattningshavare. Dessutom utnyttjas ett tiotal konsulter. Verksamheten är organiserad på sex sektioner och finansieras till största delen genom anslag från forskningsanstalten, materielverket och styrelsen för teknisk utveckling, till en mindre del genom provningsbeställningar från materielverket och andra beställare.

I propositionen 1974:75 föreslås nu att de delar av FTL som arbetar med telekomponenter, miljöprovning och miljömätning och som f. n. är placerade i Stockholm förs över till materielverkets provningsavdelning, vars huvuddel skall vara lokaliserad till Linköping. Återstående delar av laboratoriet bör enligt departementschefen ingå i forskningsanstaltens huvudenhet 3 som också kommer att lokaliseras till Linköping.

I motionen 1974:1651 yrkas avslag på propositionen i denna del. Motionärerna hänvisar till den utbredda uppfattningen att FTL bör finnas kvar i Stockholmstrakten. Från personalhåll har – framhåller motionärerna – också befarats att FTL i sin nuvarande form kommer att upphöra. Det förefaller enligt motionärerna också som om flyttningen av FTL kommer att medföra stora kostnader.

Utskottet finner det angeläget att i detta sammanhang något beröra det utredningsarbete som ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag.

FTL:s framtida organisationstillhörighet och lokalisering har på Kungl. Maj:ts uppdrag utretts av forskningsanstalten i samråd med materielverket. Dessa båda myndigheter har efter noggrann prövning enats om att telekomponent-, miljöprovnings- och miljömätningens verksamheten bör – jämte ansvaret för försvarets telekomponentråd (stora och lilla Telkor) – föras över till materielverket och inordnas i dess blivande teleprovningssentral. Den omständigheten att teleprovningssentralen enligt riksdagens beslut skall ingå i materielverkets provningsavdelning och lokaliseras till Linköping har inte påverkat deras ställningstagande. Forskningsanstaltens företagsnämnd har ställt sig bakom förslaget. Nämnden har dock velat understryka utredningens rekommendation att teleprovningssentralen i sin helhet bör lokaliseras till Stockholm.

Mot denna bakgrund får propositionens förslag, som innebär en tudelning av FTL, enligt utskottets mening anses vara väl grundat. Som motionärerna anger har man under utredningen också prövat andra alternativ, bl. a. en anslutning av FTL till statens provningsanstalt eller

förenade fabriksverken. Forskningsanstalten har emellertid konstaterat att man där inte bedriver någon forskning inom områdena tillförlitlighets- och underhållsteknik och inte heller har anledning skaffa sig kompetens inom dessa områden. Motionen bör med anledning härav inte bifallas.

Teleprovningscentralen kan enligt föreliggande planer beräknas komma att i sin helhet organiseras i Linköping tidigast hösten 1976. Forskningsanstalten och materielverket anser båda att FTL intill dess bör kvarstå som institution inom huvudavdelning 3 (sedermera huvudenhet 3) vid forskningsanstalten. Utskottet delar denna uppfattning.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

1. att riksdagen med avslag på motionen 1974:1651 godkänner de av departementschefen förordade organisationsförändringarna inom försvarets forskningsanstalt,
2. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vid försvarets forskningsanstalt inrätta sex ordinarie tjänster med beteckningen p, en för chef för centralt kansli och en för chef för vardera huvudenheten 1, 2, 3, 4 och 5,
3. att riksdagen till *Gemensam försvarsforskning* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 127 000 000 kr.,
4. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75 medge att materiel för forskningsändamål beställs inom en kostnadsram av – utöver tidigare medgivet belopp – 6 000 000 kr.

32. **Försvarets radioanstalt.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 6 (s. 154-156) och hemställer att riksdagen till *Försvarets radioanstalt* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 62 140 000 kr.

33. **Värnpliktsverket.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 7 (s. 156-159) föreslagit riksdagen att till Värnpliktsverket för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 34 190 000 kr.

Enligt förslag i propositionen 1974:75 skall värnpliktsverkets data-driftenheter den 1 juli 1974 föras över till en för försvaret gemensam datadriftorganisation, kallad försvarets datacentral. Utskottet behandlar detta förslag i betänkandet FöU 1974:21.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

- att riksdagen till *Värnpliktsverket* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 34 190 000 kr.

34. **Försvarets rationaliseringsinstitut m. fl. anslag.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av ifrågavarande delprogram. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkterna F 8–F 13 (s. 159–174) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Försvarets rationaliseringsinstitut* ett förslagsanslag av 13 200 000 kr.,
2. till *Försvarets höghögskolan* ett förslagsanslag av 1 395 000 kr.,
3. till *Militärhögskolan* ett förslagsanslag av 13 250 000 kr.,
4. till *Försvarets gymnasieskola* ett förslagsanslag av 3 310 000 kr.,
5. till *Intendenturförvaltningsskolan* ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.,
6. till *Försvarets breviskola* ett förslagsanslag av 1 410 000 kr.

35. **Försvarets hundskola.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 14 (s. 174–178) föreslagit riksdagen att till Försvarets hundskola för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

Utskottet. Verksamheten vid försvarets hundskola skall i princip vara självbärande. Det har emellertid hittills inte varit möjligt att uppnå detta mål och förlusterna har varit betydande. Skolan räknar inte heller med att under de närmaste åren kunna skapa balans mellan kostnader och intäkter. Efter samråd med cheferna för justitie- och socialdepartementen förordar departementschefen att hundskolan skall få ett driftbidrag om 2,1 milj. kr., varav försvarshuvudtiteln bidrar med 1,1 milj. kr. och justitie- och socialhuvudtitlarna med 700 000 resp. 300 000 kr.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen till *Försvarets hundskola* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

36. **Krigsarkivet m. fl. anslag.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av ifrågavarande delprogram. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkterna F 15–F 17 (s. 178–185) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Krigsarkivet* ett förslagsanslag av 2 072 000 kr.,
2. till *Militärhistoriska museer* ett förslagsanslag av 2 690 000 kr.,
3. till *Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.* ett förslagsanslag av 2 980 000 kr.

37. **Bidrag till regionmusiken.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 18 (s. 185–187) föreslagit riksdagen att till Bidrag till regionmusiken för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 15 737 000 kr.

Regionmusiken har uppgifter inom såväl försvaret som det allmänna musiklivet. Verksamheten finansieras huvudsakligen från anslag under åttonde huvudtiteln. Försvarets andel av kostnaderna (40 %) täcks genom förevarande anslag.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till regionmusiken* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 15 737 000 kr.

38. **Frivilliga försvarsorganisationer m. m.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 19 (s. 187–189) och hemställer

att riksdagen till *Frivilliga försvarsorganisationer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 19 340 000 kr.

39. **Insatsberedskap m. m.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 20 (s. 189–190) föreslagit riksdagen att till Insatsberedskap m. m. för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 32 000 000 kr.

I motionen 1974:1285 av herr Hermansson m. fl. (vpk) har hemställts att riksdagen inte beviljar den del av yrkat belopp som avser den s. k. Informationsbyrån.

Utskottet. Kungl. Maj:ts förslag bygger på överbefälhavarens programplan och anslagsframställning. Båda innehåller till övervägande del uppgifter av hemlig natur. En öppen sammanfattning lämnas i propositionen. Liksom tidigare år har utskottet tillgång till programplan och anslagsframställning för verksamheten. En hemligbetecknad promemoria har på vanligt sätt överlämnats till utskottet.

I motionen 1974:1285 hävdas att det bör öppet redovisas hur stor del av anslaget som avses för särskilda byrån i försvarsstaben ("IB"). Enligt motionärerna bör riksdagen inte anvisa några medel till särskilda byrån förrän man dels har tillkallat en parlamentarisk fempartikommission för en grundlig undersökning av särskilda byråns verksamhet, dels av utredningen om den militära underrättelsetjänstens verksamhet har fått resultat som underställts riksdagen.

Försvarsstabens särskilda byrå har viktiga uppgifter i vårt lands

underrättelseverksamhet. 1973 års riksdag (FöU 1973:25, rskr 1973:383) har beträffande den militära underrättelsetjänsten bl. a. beslutat om vissa allmänna krav på den särskilda organisationen för inhämtande av underrättelser. Till dessa krav hör att man måste beakta behovet av sekretess rörande verksamheten. I nämnda betänkande av försvarsutskottet vid 1973 års riksdag lämnades med anledning av utskottets särskilda granskning av den militära underrättelsetjänsten vissa uppgifter angående bl. a. resurserna för den särskilda verksamheten vid försvarsstaben.

Som framgår av redogörelsen i propositionen har departementschefen för nästa budgetår inom anslaget beräknat 11 170 000 kr. till primärupdraget *Insatsberedskap m. m.*: Allmän ledning och förbandsverksamhet, inom vilket försvarsstabens särskilda byrå svarar för ett verksamhetsområde. Utskottet anser att man i fortsättningen liksom hittills inte bör öppet redovisa hur resurserna för detta primärupdrag fördelas på delposter. Eventuella yrkanden av det slag som har framförts i motionen bör uttryckas som förslag att riksdagen ställer som villkor för anslaget att Kungl. Maj:t inte utnyttjar någon del av anslaget för verksamhet vid särskilda byrån.

Utskottet anser inte att riksdagen bör vägra att ställa medel till förfogande för den del av underrättelseverksamheten som försvarsstabens särskilda byrå svarar för. Tvärtom anser utskottet liksom 1973 års riksdag att pågående överväganden inte bör få medföra någon försening av åtgärder som snabbt kan vidtas för att ytterligare öka effektiviteten i underrättelsetjänsten.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört hemställer utskottet

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1974:1285 till *Insatsberedskap m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 32 000 000 kr.

40. **Viss gemensam verksamhet.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 21 (s. 190–193) och hemställer

1. att riksdagen till *Viss gemensam verksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 20 600 000 kr.,
2. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att signal-skyddsmateriel samt krigskartor och krigssjökort beställs inom en kostnadsram av 3 770 000 kr.

41. **Vissa ersättningar m. m.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 22 (s. 194–197) och hemställer

att riksdagen till *Vissa ersättningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 27 706 000 kr.

42. **Gemensamma myndigheter m. m.:** Iståndsättning av befästningar och kaserner. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten F 23 (s. 197–199) och hemställer

att riksdagen till *Gemensamma myndigheter m. m.:* Iståndsättning av befästningar och kaserner för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 4 300 000 kr.

43. **Försvarets datacentral.** I propositionen 1974:75 har Kungl. Maj:t under punkten F 24 (s. 40–42) föreslagit riksdagen att till Försvarets datacentral för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Utskottet. Inom försvaret har sedan den 1 juli 1969 bedrivits försök med gemensam datadrift. I propositionen 1974:75 föreslås nu (s. 3–8) att en sammanhållen datadriftorganisation inrättas den 1 juli 1974 och redovisas som ett särskilt delprogram (anslag) med benämningen 5.24 (F 24) Försvarets datacentral. Datadriftens organisation behandlar utskottet i betänkandet FöU 1974:21.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen till *Försvarets datacentral* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Civildförsvaret

Verksamheten under huvudprogrammet Civildförsvaret har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom delproduktionsområdena Förvaltning, Utbildning av civildförsvarens personal m. m., Civildförsvarens utbildning av allmänheten, Underhåll och förrådsverksamhet, Materielanskaffning m. m., Anskaffning av skyddsrum m. m. samt Forskning, försök och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

Driftbudgeten

G 1. Civildförsvaret

Kapitalbudgeten

II 6. Civildförsvaret: Anskaffning av anläggningar

Utskottet har i det föregående behandlat förslag rörande planeringen för huvudprogrammets utveckling under perioden 1974/75 – 1978/79.

44. **Civildförsvaret.** I propositionen 1974:75 har Kungl. Maj:t under punkten G 1 (s. 42–48) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att civildförsvarens materiel beställs inom en kostnadsram av 25 000 000 kr.,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att statsbidrag utgår för anskaffning av skyddsrum m. m. inom en kostnadsram av 56 502 000 kr.,

3. till *Civildförsvaret* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 127 425 000 kr.

Propositionen 1974:75 innehåller också förslag om ett nytt system för *civildförsvarsutbildning* och om en ny utbildnings- och förrådsorganisation inom *civildförsvaret*. Dessa förslag behandlar utskottet i betänkandet FöU 1974:20.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att *civildförsvarsmateriel* beställs inom en kostnadsram av 25 000 000 kr.,
2. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att statsbidrag utgår för anskaffning av skyddsrum m. m. inom en kostnadsram av 56 502 000 kr.,
3. att riksdagen till *Civildförsvaret* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 127 425 000 kr.

Övrig verksamhet

45. **Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten H 1 (s. 201–203) och hemställer

att riksdagen till *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 1 266 000 kr.

46. **Beredskapsstyrka för FN-tjänst m. fl. anslag.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av ifrågavarande delprogram. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkterna H 2 -- H 4 (s. 203–211) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Beredskapsstyrka för FN-tjänst* ett förslagsanslag av 9 100 000 kr.,
2. till *Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.* ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.,
3. till *Flygtekniska försöksanstalten* ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

47. **Viss signalskyddsmateriel.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten H 5 (s. 211–213) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att medge att viss signalskyddsmateriel beställs inom en kostnadsram av 930 000 kr.,
2. att riksdagen till *Viss signalskyddsmateriel* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 2 140 000 kr.

48. **Vissa teleanordningar m. fl. anslag.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av ifrågavarande delprogram. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkterna H 6 – H 8 (s. 213–217) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Vissa teleanordningar* ett förslagsanslag av 1 420 000 kr.,
2. till *Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar* ett förslagsanslag av 3 190 000 kr.,
3. till *Identitetsbrickor* ett förslagsanslag av 406 000 kr.

49. **Bistånds- och katastrofutbildning.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten H 9 (s. 217–220) föreslagit riksdagen att till Bistånds- och katastrofutbildning för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 5 515 000 kr.

Utskottet. Bistånds- och katastrofutbildningen är avsedd för värnpliktiga och andra som är lämpliga för sådan utbildning. Verksamheten leds och samordnas av biståndsutbildningsnämnden, som har ett kansli till sitt förfogande. Kansliet och förläggningslokalerna finns i Sandö inom Kramfors kommun medan utbildningsarbetet sker vid Grämesta, ca 2,5 km från Sandö.

Det nuvarande provisoriet med utbildningslokaler som är skilda från kansli och förläggningsutrymmen avses vara avvecklat senast under budgetåret 1975/76, då all verksamhet beräknas kunna förläggas till Sandö. Härigenom blir det möjligt att öka elevantalet, som nu uppgår till 100 elever per år. Departementschefen förordar en ökning från 100 till 125 elever under budgetåret 1975/76 och därefter till 150 elever under vart och ett av återstående budgetår under programplaneproduktionen.

Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen till *Bistånds- och katastrofutbildning* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 5 515 000 kr.

Statens allmänna fastighetsfond

Försvarsdepartementet

50. **Civilförvar: Anskaffning av anläggningar.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:75 under punkten II 6 (s. 49-51) och hemställer

att riksdagen till *Civilförvar: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisar ett investeringsanslag av 8 200 000 kr.

51. **Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar.** Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om inriktningen av delprogrammet Vissa skyddsrumsanläggningar. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten II 7 (s. 221-222) och hemställer

att riksdagen till *Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisar ett investeringsanslag av 2 700 000 kr.

Försvarets fastighetsfond

52. **Arméförband: Anskaffning av anläggningar m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkterna III 1 -- III 3 (s. 223-252) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Arméförband: Anskaffning av anläggningar* ett investeringsanslag av 102 000 000 kr.,
2. till *Marinförband: Anskaffning av anläggningar* ett investeringsanslag av 67 800 000 kr.,
3. till *Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar* ett investeringsanslag av 67 500 000 kr.

53. **Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten III 4 (s. 252-257) och hemställer

att riksdagen till *Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisar ett investeringsanslag av 23 500 000 kr.

54. **Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar. Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkterna III 5- III 6 (s. 257-263) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar* ett investeringsanslag av 11 600 000 kr.,
2. till *Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt* ett investeringsanslag av 1 000 kr.

55. **Anskaffning av vissa militära anläggningar.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten III 7 (s. 263--267) föreslagit riksdagen att utanför utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 310 000 kr. till anskaffning av vissa militära anläggningar.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

- att riksdagen till *Anskaffning av vissa militära anläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisar ett investeringsanslag av 310 000 kr.

Diverse kapitalfonder

Statens datamaskinfond: Försvarets delfond

56. **Anskaffning av datamaskiner.** Utskottet, som inte har funnit anledning till erinran mot vad departementschefen har anfört om anskaffning av datamaskiner, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1974:1 bilaga 6 under punkten IX 1 (s. 268--271) och hemställer

1. att riksdagen till *Anskaffning av datamaskiner* för budgetåret 1974/75 anvisar ett investeringsanslag av 1 000 kr.,
2. att riksdagen medger att datamaskinutrustning beställs till en kostnad av .. utöver tidigare medgivet belopp .. högst 22 000 000 kr.

Stockholm den 25 april 1974

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustavsson i Eskilstuna (s), Gustafsson i Stenkyrka (c), Gustafsson i Uddevalla (s), Pettersson i Kvänum (c), Gustavsson i Ängelholm (s), Karl Bengtsson i Varberg (fp), fru Sundström (s), herrar Glimnér (c), Brännström (s), herr andre vice talmannen Virgin (m), herrar Gustavsson i Nässjö (s), Gernandt (c), Olsson i Asarum (s) och Björk i Gävle (c),

dock att vid behandlingen av punkten 31 herr Danell (m) deltagit i stället för herr andre vice talmannen Virgin (m).

Reservationer

I. vid *punkten 2* (Det militära försvarets fortsatta inriktning) av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Med erinran om" och på s. 13 slutar med "ekonomiska hållbarhet" bort ha följande lydelse:

En bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen utgör grunden för ett ställningstagande till planeringsinriktningen för den kommande femårsperioden. Utskottet anser att utvecklingen i vår omvärld efter andra världskriget har visat att militära maktmedel tyvärr är ett väsentligt inslag i säkerhetspolitiken staterna emellan. Stormakterna har också i handling demonstrerat att de varit beredda att använda sådana medel. De militära styrkorna håller både antalsmässigt och kvalitativt en mycket hög nivå. Trots avspänningspolitik och nedrustningssträvanden finns inga tecken på någon väsentlig förändring av dessa förhållanden inom en överskådlig framtid. Ett reellt, potentiellt, militärt hot kan utvecklas i vår närhet. Det vore en allvarlig risktagning att minska våra möjligheter att upprätthålla ett försvar som är väl anpassat till den faktiska situationen.

Utskottet anser mot denna bakgrund att planeringsinriktningen för det militära försvaret under perioden 1974/75 - 1978/79 måste motsvara en högre ambition än enligt regeringens förslag. I enlighet med motionen 1974:403 av herr Bohman m. fl. (m) bör utgångspunkten för planeringsramens fastställande vara *dels* att full pris- och lönekomensation skall utgå, *dels* att för teknisk utveckling skall göras ett årligt tillägg om 2,5 % på materielanslagen. Planeringsramen bör därför bestämmas till 37 360 milj. kr. för perioden 1974/75 - 1978/79 i prisläge februari 1973. Detta innebär en ökning jämfört med regeringens förslag med 1 060 milj. kr. Av ökningen bör 68 milj. kr. hänföra sig till nästa budgetår. Då prisregleringen för budgetåret 1974/75 är förutsatt att ske med hjälp av nettoprisindex bör till utgiftsramen även läggas 92 milj. kr., motsvarande det belopp som har reserverats i planeringen för det militära försvaret som s. k. priskil för att täcka den bristande komensationen enligt nettoprisindex. Om beloppet visar sig vara felaktigt beräknat bör skillnaden regleras i en kommande ramberäkning. Tillägget för nästa budgetår bör alltså vara sammanlagt (68+92) 160 milj. kr.

Enligt utskottets mening finns inga statsfinansiella hinder mot att planeringsramen och utgiftsramen ökas i den omfattning som utskottet förordar. När det gäller den samhällsekonomiska effekten måste beaktas det stora värdet för industriutvecklingen och för sysselsättningen.

Planeringen för verksamheten inom det militära försvaret bör inriktas mot förbättringar i förhållande till vad som är möjligt med den planeringsram som föreslås i propositionen. Utskottet anser att de förbättringar beträffande repetitionsutbildningen och i övrigt inom avvägningsprogrammen som har föreslagits i motionen 1974:403 och

redovisats i det föregående är mycket angelägna och bör tillgodoses i planeringen.

Tillskottet till planeringsramen bör bl. a. användas för att öka repetitionsutbildningens omfattning. En tillräcklig repetitionsutbildning är grunden för vårt militära försvar och avgörande för beredskapen. Repetitionsutbildningen bör bedrivas i huvudsak enligt 1966 års riksdagsbeslut härom.

De frivilliga försvarsorganisationerna utför ett mycket gott arbete, som verksamt bidrar till vår försvarskraft. Inte minst viktigt är att de tar hand om intresserade ungdomar. Organisationerna bör ges ett ökat stöd till sin verksamhet. Utskottet har beräknat ett tillskott med 2 milj. kr. per år i förhållande till det anslag som regeringen föreslår för nästa budgetår.

Inom försvarsgrenarna bör anskaffas materiel och tidigareläggas anskaffningar, m. m. i enlighet med vad som har angetts i motionen 1974:403. Genom det tillskott till ramarna som har beräknats för armén bör det bli möjligt att bl. a. behålla ett ökat antal brigader i krigsorganisationen.

För marinens del finns flera viktiga frågor som bör kunna få sin lösning med det tillskott till ramarna som utskottet förordar. Bl. a. kan beställas ytterligare två ubåtar typ Näcken, vilket medför att styckepriset per ubåt blir väsentligt lägre än med den liggande beställningen av endast tre ubåtar. Frågan har betydelse för det antal ubåtar som kan disponeras på sikt och för industriplaneringen.

För flygvapnet betyder det av utskottet föreslagna tillskottet bl. a. att planeringen kan inriktas mot en organisation med minst tio jaktdivisioner JA 37 – i stället för åtta. Detta är av stor betydelse för hela totalförsvaret eftersom varje ytterligare jaktdivision i hög grad kan beräknas minska verkan av flygangrepp.

Såvitt gäller nästa budgetår påverkar utskottets förslag belastningen på vissa anslag i driftbudgeten till huvudprogrammen. Den exakta fördelningen på olika anslag kan nu inte beräknas. Anslagen är emellertid förslagsanslag och får överskridas av Kungl. Maj:t. Utskottet förutsätter att så sker i den mån detta krävs för den verksamhet som planeringen enligt det föregående bör inriktas mot. Kungl. Maj:t bör beräkna de ytterligare beställningsbemyndiganden som kan erfordras. Mot denna bakgrund avser utskottet att i det följande tillstyrka de belopp för bemyndiganden och anslag som Kungl. Maj:t har föreslagit.

dels att efter den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Beträffande sambandsmaterielen" och slutar med "för civilt bruk" bort tillkomma ett avsnitt av följande lydelse:

Utskottet anser emellertid att hemvärnet även, som föreslås i motionen 1974:985, bör tillföras ytterligare sambandsmateriel genom inköp. För de fyra sista åren i programplaneperioden bör planeras en anskaffning som snabbt tillgodoser behovet av en utökad och mera modern utrustning.

dels att utskottets hemställan under 6 och 7 (s. 16) bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1974:403, yrkande 2, för perioden 1974/75–1978/79 godkänner en planeringsram för det militära försvaret om 37 360 milj. kr. i prisläge februari 1973,
7. att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1974:985 samt med bifall till motionen 1974:403, yrkande 3, godkänner den inriktning av avvägningsprogrammen som utskottet har förordat.

2. vid *punkten 5* (Ramberäkningar för budgetåret 1974/75 m. m.) av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Utskottet finner inte" och slutar med "även i denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att verksamheten inom det militära försvaret under nästa budgetår bör bedrivas med den ambition som uttrycks i motionen 1974:403. Utgiftsramen bör därför ökas med 160 milj. kr. i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag och för budgetåret 1974/75 bestämmas till 7 381 milj. kr. i prisläge februari 1973. Om bristen i fråga om priskompensation blir större eller mindre än 92 milj. kr. bör skillnaden regleras i en kommande ramberäkning. Fördelningen av utgiftsramen på de olika anslagen ankommer på Kungl. Maj:t, som bör föreslå riksdagen de ytterligare beställningsbemyndiganden som kan erfordras.

Utskottet godtar den föreslagna ramberäkningen såvitt gäller civiltförsvaret.

dels att utskottets hemställan under A. 1 (s. 22) bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1974:403, yrkande 4, för budgetåret 1974/75 fastställer utgiftsramen för det militära försvaret till 7 381 000 000 kr. i prisläge februari 1973, med fördelning på det sätt som utskottet har förordat.

Särskilt yttrande

vid *punkten 31* (Gemensam försvarsforskning) av herrar Petersson i Gäddvik och Danell (m) som anför:

Vid utskottets behandling förra året av förslag om försvarsforskningens framtida organisation lämnade ledamöter från m, fp och c ett särskilt yttrande i vilket man bl. a. kritiserade regeringens behandling av frågan. Kritiken bottnade i det faktum att det saknades en samlad bild av de aktuella förslagen, som också avsåg forskningsanstaltens lokalisering. Förslagen behandlades i två olika propositioner.

Propositionen 1974:75 rör bl. a. den del av försvarsforskningen som inte berördes av 1973 års beslut, nämligen försvarets teletekniska laboratorium (FTL). Forceringen av besluten om utlokalisering av statliga verk och myndigheter har omöjliggjort en samlad bedömning av olika verksamheter, vilket – i förening med det osäkra beslutsunderlaget – gör att man nu allvarligt kan ifrågasätta beslutens riktighet. Sålunda tycks det enligt förarbetena till propositionen 1974:75 vara en allmän uppfattning att den del av materielverket – teleprovningcentralen – som skall utlokaliseras till Linköping och föras samman med huvuddelen av FTL borde få vara kvar i Stockholmstrakten.

Då den föreslagna samorganisationen mellan huvuddelen av FTL och teleprovningcentralen över lag har accepterats saknas grund för att avstyrka propositionens förslag. Genom lokaliseringen av denna samorganisation uppkommer emellertid en rad allvarliga problem, som man bortser från i propositionen. Det är bekant att de ca 100 företag som är leverantörer av komponenter som FTL provar är förlagda i Stockholmstrakten, vilket kan försvåra kontakten dem emellan så att företagen – de som har råd – väljer att själva utföra komponentprovningen. Därmed uppstår risk för inte oväsentliga kostnadsfördyringar för den materiel som köps av försvaret. Vidare föreligger risk att den neutrala komponentprovning som i dag utförs av FTL på sikt upphör på grund av dels utflyttningen från Stockholm, dels den samorganisation som skall ske av apparatprovningen i teleprovningcentralen.

Man kan till sist inte bortse från de svårigheter som utlokaliseringen medför med hänsyn till de krav som ställs på personal, lokaler och utrustning.

Sammanställning av motionsyrkanden

Bilaga 1

Motioner väckta vid riksdagens början

Behandlas i betänkandet		
utsk. ytr. s.	utsk. hemst. p.	reserv. nr
21	5 B	
6	1	
10	2	
11	2	1
12	2	1
20	5 A	2
15	2	

1974:152 av herr Svanström m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att helt fria hemresor för värnpliktiga införs fr. o. m. den 1 juli 1974.

1974:402 av herrar Karl Bengtsson i Varberg och Petersson i Röstånga (fp), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär utredning om det ekonomiska försvarets organisation och uppgifter, varvid särskilt beaktas

a) behovet av ett snart införande av ett planeringssystem för det ekonomiska försvaret,

b) behovet av en målsättning för det ekonomiska försvaret där bl. a. uthållighet och försörjningsstandard för olika sektorer anges,

c) behovet av att låta det ekonomiska försvaret få ansvaret även för planering och åtgärder för att öka samhällets beredskap mot "fredskriser" av den typ som oljehändelserna vintern 1973/74 aktualiserat,

d) möjligheten att låta det ekonomiska försvaret bygga upp vissa lager i syfte att underlätta näringslivets försörjning med viktiga råvaror även i "fredskriser",

e) möjligheten att genom stimulansåtgärder öka tillgången i fredssamhället av sådan materiel och sådana anläggningar som annars för högre kostnad måste anskaffas särskilt för krigsorganisationen.

1974:403 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen måtte besluta

1. att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till nytt prisregleringssystem för försvaret i enlighet med vad i motionen anförs,

2. att för perioden 1974/75-1978/79 godkänna en planeringsram för det militära försvaret om 37 360 milj. kr. i prisläge februari 1973, vilket innebär en höjning med 1 060 milj. kr.,

3. att fastställa den fortsatta inriktningen av huvudprogrammen i enlighet med vad i motionen anges,

4. att för budgetåret 1974/75 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 7 381 milj. kr., vilket innebär en ökning av basbeloppet med 160 milj. kr. fördelat på sätt som i motionen anges,

5. att uppdra åt Kungl. Maj:t att tilldela försvarets myndigheter en rörlig kredit för att befrämja en rationell investeringsverksamhet,

	Behandlas i betänkandet		
	utsk. yttr. s.	utsk. hemst. p.	reserv. nr
6. att hos Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet snarast av en försvarskommitté med uppgift att förbereda 1977 års försvarsbeslut.	6	1	
1974:662 av herr Björck i Nässjö (m), vari hemställs att riksdagen anhåller hos Kungl. Maj:t om en översyn av kostnadsfördelningen mellan försvars- och socialdepartementen i enlighet med i motionen angivna riktlinjer.	22	5 B	
1974:665 av herrar Gustafsson i Stenkyrka (c) och Karl Bengtsson i Varberg (fp), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om skyndsam översyn och förslag om ett system för anpassning till ändrade löner och priser inom försvaret som bättre än det nuvarande passar till planerings-systemet i övrigt.	10	2	
1974:985 av herr Oskarson m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t snarast vidtar åtgärder för att förbättra hemvärnets sambandsutrustning.	13	2	1
1974:1282 av herr Fransson m. fl. (c), vari hemställs			
1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en översyn av den militära övningsorganisationen och andra tänkbara alternativ till utvidgningar av övningsfält syftande till att onödiggöra utvidgningar av militära övningsfält,	14	2	
2. att riksdagen intill dess att denna översyn verkställts beslutar att avvakta med ställningstagande till utvidgningar av övningsfält för militära ändamål.	14	2	
1974:1283 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslås			
1. att riksdagen måtte uttala sig för en ny försvarsordning, byggd på folkförsvarets principer,	3	1	
2. att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en ny försvarsutredning med ovan angiven målsättning,	3	1	
3. att militärutgifterna i en första etapp nedtrappas med två miljarder kronor under en tvärsperiod räknat från budgetåret 1974/75.	3	1	
1974:1284 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslås			
1. att riksdagen måtte uttala sig för ett avbrytande av satsningen på Vigenprojektet,	13	2	
2. att studierna för ännu en ny flygplanstyp efter Vigen upphör.	13	2	

	Behandlas i betänkandet		
	utsk. yttr. s.	utsk. hemst. p.	reserv. nr
<i>1974:1285</i> av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen icke beviljar den del av yrkat belopp i prop. 1974:1 bil. 6 punkten F 20. Insatsberedskap m. m. som avser den s. k. Informationsbyrån.	38	39	
<i>1974:1287</i> av herr Måbrink m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen uttalar sig för en höjning av uttryckningsbidraget till värnpliktiga från nuvarande 250 kr. till 800 kr.	21	5 B	
Motioner väckta med anledning av propositionen 1974:75			
<i>1974:1651</i> av herr Wennerfors m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen beslutar avslå proposition 1974:75 i vad avser omlokalisering av försvarets teletekniska laboratorium.	35	31	
<i>1974:1652</i> av herr Werner i Tyresö m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen beslutar			
1. att icke vidare utvidga Viggensprojektet, avbryta utvecklingen av en jaktversion av flygplan 37 Vigen och studierna för ett nytt flygplan efter Vigen (flygplan 80),	13	2	
2. att av regeringen begärd kostnadsram för bemyndiganden under fjärde huvudtiteln punkten D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling reduceras med 469 200 000 kr. och att till följd härav regeringen medger att forskning och utveckling av flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 218 500 000 kr.,	29	23	
3. att av regeringen för budgetåret 1974/75 begärt förslagsanslag till Flygvapenförband: Forskning och utveckling reduceras med 387 900 000 kr. och att ett förslagsanslag om 12 300 000 kr. anvisas härtill.	29	23	

Utgifter i totalbudgeten och rambundna utgifter för det militära försvaret 1966/67—1974/75
(utgifter för det militära försvaret 1974/75 enligt prop. 1974:1)

	<i>Milj. kr. (löpande priser)</i>									
	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	
Utgifter i totalbudgeten, utfall	33 378	36 347	38 883	44 221	48 269	55 497	60 718			
Utgifter i totalbudgeten, senaste beräkning								72 198	78 084	
Utgifter för det militära försvaret, utfall	4 733	4 862	4 987	5 330	5 810	6 249	7 315			
Utgifter för det militära försvaret, beräknat								7 382	8 191	
Militära försvarets utgifter i procent av utgifterna i statsbudgeten	14,18	13,38	12,83	12,05	12,04	11,26	12,05	10,22	10,49	

I Inkl. beräknad priskompensation till budgetårets medelkostnadsläge (prisregleringsanslag i riksstaten)

Anm. Utgifterna för det militära försvaret inkluderar fr. o. m. budgetåret 1972/73 lönekostnadspålägg, som dessförinnan beräknades utanför ramen (jfr FöU 1973:16 s. 83)

*Bilaga 3***Försvarsutgifternas procentuella andel av bruttonationalprodukten till faktorkostnad (löpande priser)**

	<i>Totalförsvarets andel</i>	<i>Det militära försvarets andel</i>
1963/64	5,00	4,45
1964/65	4,95	4,30
1965/66	5,09	4,56
1966/67	4,88	4,21
1967/68	4,67	4,06
1968/69	4,51	3,87
1969/70	4,31	3,75
1970/71	4,21	3,79
1971/72	4,20	3,73
1972/73	4,33	4,06

Anm.

1. Bruttonationalprodukten (BNP) är ett mått på den totala produktionen, dvs. såväl konsumtionsvaruproduktion som kapitalvaruproduktion. Bruttonationalprodukten till faktorkostnad (produktionskostnad) beräknas utifrån bruttonationalprodukten till marknadspris, varifrån indirekta skatter dras och till vilken indirekta transfereringar läggs
2. Med utgifter för totalförsvaret avses de statsutgifter som enligt finansdepartementets ändamålsgruppering hänförs till totalförsvaret
3. Utgifterna för det militära försvaret inkluderar fr. o. m. budgetåret 1972/73 lönekostnadspålägg, som dessförinnan beräknades utanför ramen (jfr FöU 1973:16 s. 83)

Källa: Försvarsdepartementet

Innehållsförteckning

Sid.

SÄKERHETS- OCH FÖRSVARSPOLITIKEN

Departementschefen	1
Motionerna	2
Utskottet	
Säkerhets- och försvarspolitik	2
Totalförsvarets utveckling efter år 1977	3
Hemställan	7

DET MILITÄRA FÖRSVARETS FORTSATTI INRIKTNING

Departementschefen	8
Motionerna	9
Utskottet	10

CIVILFÖRSVARETS FORTSATTI INRIKTNING

Departementschefen	16
Utskottet	18

**VERKSAMHETEN INOM DET MILITÄRA FÖRSVARET
OCH CIVILFÖRSVARET UNDER BUDGETÅRET 1972/73**

18

RAMBERÄKNINGAR FÖR BUDGETÅRET 1974/75 M. M.

Motionerna	19
Utskottet	
Ramberäkningar m. m.	20
Förbättrade värnpliktsförmåner	20
Hemställan	22

ANSLAGSFRAGOR**Försvarsdepartementet m. m.**

Försvarsdepartementet	24
Vissa nämnder m. m.	24
Kommittéer m. m.	24
Extra utgifter	24
Reglering av prisstegringar för det militära försvaret	24
Reglering av prisstegringar för civilförsvaret	25

Arméförband:

Ledning och förbandsverksamhet	25
Materielanskaffning	26
Istandsättning av befästningar och kaserner	26
Forskning och utveckling	26

Marinförband:

Ledning och förbandsverksamhet	26
Materielanskaffning	27
Istandsättning av befästningar och kaserner	27
Forskning och utveckling	27

	Sid.
Flygvapenförband:	
Ledning och förbandsverksamhet	28
Materielanskaffning	28
Iståndsättning av befästningar och kaserner	28
Forskning och utveckling	28
Central och högre regional ledning	
Försvarsstaben m. fl. anslag	29
Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning	30
Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner	30
Gemensamma myndigheter och funktioner	
Försvarets civilförvaltning	30
Försvarets sjukvårdsstyrelse	30
Fortifikationsförvaltningen	31
Försvarets materiélverk	32
Gemensam försvarsforskning	33
Försvarets radioanstalt	36
Värnpliktsverket	36
Försvarets rationaliseringsinstitut m. fl. anslag	37
Försvarets hundskola	37
Krigsarkivet m. fl. anslag	37
Bidrag till regionmusiken	38
Frivilliga försvarsorganisationer m. m.	38
Insatsberedskap	38
Viss gemensam verksamhet	39
Vissa ersättningar m. m.	39
Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner	40
Försvarets datacentral	40
Civildförvar	
Civildförvar	40
Övrig verksamhet	
Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	41
Beredskapsstyrka för FN-tjänst m. fl. anslag	41
Viss signalskyddsmateriel	41
Vissa teleanordningar m. fl. anslag	42
Bistånds- och katastrofutbildning	42
Statens allmänna fastighetsfond	
Civildförvar: Anskaffning av anläggningar	43
Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	43
Försvarets fastighetsfond	
Arméförband: Anskaffning av anläggningar m. fl. anslag	43
Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar	43
Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar. Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt	43

FöU 1974:19	56
	Sid.
Anskaffning av vissa militära anläggningar	44
Diverse kapitalfonder	
Anskaffning av datamaskiner	44
RESERVATIONER	
1. Det militära försvarets fortsatta inriktning (m)	45
2. Ramberäkningar för budgetåret 1974/75 m. m. (m)	47
SÄRSKILT YTTRANDE	
Gemensam försvarsforskning (m)	47
<i>Bilagor</i>	
1. Sammanställning av motionsyrkanden	49
2. Utgifter i totalbudgeten och rambundna utgifter för det militära försvaret 1966/67--1974/75	52
3. Försvarsutgifternas procentuella andel av bruttonationalprodukten till faktorkostnad 1963/64--1972/73	53